

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Rúrská krize 1923

Anežka Blahutová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Rúrská krize 1923

Anežka Blahutová

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

Poděkování:

Touto cestou děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Jaroslavu Valkounovi, Ph.D. za pomoc při psaní práce, odborné rady a připomínky.

Obsah

1	ÚVOD.....	1
2	Situace v poválečném Německu – cesta k okupaci Porúří	6
2.1	Politická sféra a odpor k novému státnímu uspořádání	6
2.2	Podmínky mírové smlouvy – válečné reparace	9
2.3	Reparační komise	15
2.4	Raymond Poincaré	16
2.5	Hospodářský význam Porúří	20
3	Krizový rok 1923	25
3.1	Průběh Rúrské krize	25
4	Vliv Rúrské krize na ostatní státy.....	44
4.1	Postoj Velké Británie k invazi do Porúří a její vliv na britský trh	44
4.2	Důsledky okupace pro Spojené státy americké.....	50
4.2.1	Dawesův plán	50
5	Evakuace okupačních zón v Porýní a Porúří, vyřešení otázky reparací.....	55
6	ZÁVĚR.....	58
7	Seznam pramenů a literatury	61
7.1	Vydané prameny	61
7.2	Literatura	61
7.3	Internetové zdroje.....	62
8	Resumé	64
9	Seznam příloh.....	65

1 ÚVOD

Rokem 1918 po podpisu příměří v Compiègne skončila první světová válka. Následně se mocnosti v lednu 1919 sešly k mírovému jednání v Paříži. V Německu mezitím 9. listopadu abdikoval císař Vilém II. Byla tak ukončena éra císařství a nastolena republika. Nová vláda již plně převzala zodpovědnost za vyjednání mírové smlouvy. Proti republikánskému zřízení se zdvihla vlna odporu jak ze strany příznivců staré monarchie, tak sympatizantů pravicových i levicových stran. Mladá republika se v prvních letech své existence musela potýkat s bojem za vlastní existenci. Jedním takovým příkladem je tzv. Kappův puč, který započal 13. března 1920. Revolucionáři často protestovali proti nové vládě hlavně z jednoho důvodu, a sice přijetí versailleského diktátu, kterým nová vláda přijala pro Německo tvrdé a potupné mírové podmínky.

Tématem této bakalářské práce je Rúrská krize roku 1923 vyvolaná poválečnými konflikty mezi Německem a Francií z důvodu povinných odvodů reparačních dodávek, především uhlí. Francouzská vláda se rozhodla pro vojenské obsazení německého průmyslového centra Porúří, aby si tyto splátky vynutila. Francouzská a belgická vojska tedy zahájila invazi 11. ledna 1923. Stěžejními body práce jsou dva základní problémy roku 1923, a sice krize v Porúří a hospodářská krize, kterou ještě více prohloubila okupace Porúří a nové náklady německé vlády na podporu tzv. pasivní rezistence jeho obyvatel a došlo tak v Německu k hyperinflaci. Hlavní pozornost je v práci věnována důvodům, které vedly k obsazení německého území, vztahům na mezinárodní scéně a vlivu inflace na německou veřejnost, snížení životních podmínek obyvatelstva a reakci na invazi okupačních vojsk. Autorka se v jádru práce věnuje průběhu Rúrské krize, okupace vyvolala vyhlášení tzv. pasivní rezistence vládou říšského kancléře Wilhelma Carla Josefa Cuna, dále pak analyzuje reakci francouzských okupačních úřadů na občanskou neposlušnost.

Hlavními postavami, které jsou v práci uvedeny, jsou především němečtí říšští kancléři Karl Joseph Wirth, Wilhelm Carl Josef Cuno a Gustav Stresemann. Wilhelm Carl Josef Cuno je pro tuto práci důležitou osobností, jelikož právě tento kancléř vyhlásil politiku občanské neposlušnosti, čímž v průběhu Rúrské krize zabránil možnému vyjednávání přímo mezi francouzskou a německou vládou a zhoršil hospodářskou situaci, která dopadla na dno formou hyperinflace. Autorka zde vytyčuje hypotézu, že podmínky mírové smlouvy po první světové válce byly sice přísné, ale nikoli přímo fatální, jak se neslo veřejným míněním Německa. Autorka se zaměřuje na potvrzení, že sama vláda

přispěla ke zhoršení hospodářské situace země a tedy i životní úrovně svých občanů a voličů. Gustav Stresemann je v práci uveden jako nejvýznamnější osobnost, která dokázala najít smír mezi znesvářenými stranami. Nakonec se Stresemannovi také podařilo navrátit Německo mezi evropské mocnosti a nastolit jejich důvěru v nový německý demokratický režim. Tato zásluha je patrná díky přijetí Německa do Společnosti národů roku 1926. Autorka si v práci vytyčuje za cíl potvrzení hypotézy o přetrvávajícím strachu z Německa, kvůli kterému ostatní mocnosti zaujaly neutrální postoj v nastalé Rúrské krizi a nechaly Německo na pospas Francii. Stále nebyla v evropské politice vůle k navázání skutečně partnerských vztahů s Německem a to bylo i nadále vnímáno jako agresor a narušitel míru. Mimo tyto osobnosti je věnována pozornost dalšímu členu německé vlády Waltheru Rathenauovi, kterého autorka uvádí pro jeho důležitou roli v německé zahraniční politice, kdy mimo jiné byl s říšským kancléřem Karlem Josephem Wirthem přítomen konferenci v Janově roku 1922 a dohodl s ruskou stranou Rapallskou smlouvu. Autorka věnuje pozornost také francouzské straně. Jako důležitou osobnost francouzské politiky pro období Rúrské krize uvádí Raymonda Poincarého, který svou neústupnou politikou vůči Německu vystavil bariéru jakémukoli vyjednávání a jeho neústupnost a důslednost pro plnění německých válečných reparací skončila vpádem vojsk na německé území a okupací průmyslových center.

Cílem bakalářské práce je objasnění příčin, které vedly k okupaci Porúří. Autorka nastiňuje cestu k zahájení invaze francouzsko-belgických jednotek již od samotné mírové smlouvy z Versailles a uvádí hlavní důvody této krize. Práce je zaměřena také na jednotlivá východiska z krize, která kromě zúčastněných států postupně hledaly i ostatní mocnosti, jako příklad je uvedeno zavedení rentové marky nebo také rozbor Dawesova plánu. Přírozeným důsledkem krize v Porúří se ukázala být stále silnější radikalizace obyvatelstva, v bakalářské práci autorka věnuje pozornost i tomuto problému a zabývá se prvním pokusem Adolfa Hitlera o státní převrat, tzv. pivním pučem.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole autorka obecně analyzuje poválečné poměry v Německu a mezinárodní evropskou scénu, která na rodící se německou republiku měla také vliv, zejména podmínkami mírové smlouvy. Pozornost je zde věnována především válečným reparacím a vytvoření Reparační komise, která měla na reparace dohlížet. Mimo to také autorka rozpracuje otázku výše německého válečného dluhu, která nebyla ještě v době vypuknutí Rúrské krize finálně vyřešena. V neposlední řadě autorka vysvětluje význam Porúří pro německé

hospodářství, proč tedy představovalo pro Francii tak velmi lákavou kořist a proč byla jeho okupace pro ekonomický stav Německa až natolik fatální.

Druhá kapitola je věnována přímo průběhu Rúrské krize. Autorka zde upozorňuje také na domácí politickou scénu Německa, na okolnosti politických vražd a roztržičnost jak politické scény, tak veřejnosti. Jako dva příklady těchto událostí autorka uvádí atentáty na Mathiase Erzbergera a Walthera Rathenaua, jejichž důsledkem bylo vydání nového zákona na ochranu republiky kancléřem Wirthem roku 1922. V rámci otázky pasivní rezistence, kterou jako reakci na francouzsko-belgický vpád vyhlásil říšský kancléř Wilhelm Cuno, autorka uvádí typické příklady tohoto bojkotu okupačních úřadů. Těmi bylo odmítnutí dělníků pracovat v německých dolech pro francouzskou stranu a stávka železničních dopravců, kteří odmítli převážet vytěžené suroviny do Francie. Mimo jiné je zde analyzován podíl Belgie na okupaci. Autorka uvádí obavy Belgie z přímého zásahu, ale také hlavní důvody pro její konečný souhlas a spolupráci s Francií. Jako další zemi zde autorka zmiňuje Velkou Británii a tlak na tuto mocnost ze strany Německa i Francie pro podporu své věci a její výsledný postoj ve sporu o Porúří. V této kapitole je také s osobou Gustava Stresemanna spojena otázka znehodnocení německé měny, hospodářské krize a vydání rentové marky.

Ve třetí kapitole se autorka detailněji zabývá postojem Velké Británie v celém sporu, rozbohem její politiky tzv. benevolentní pasivity a také spory v britském parlamentu o to, jaký postoj má Velká Británie dále zaujmout, především mezi labouristy a konzervativci. Autorka dále analyzuje dopad Rúrské krize na britský trh, díky ní narostly výdělky Velké Británie v mezinárodním obchodu s uhlím, železem a ocelí. Velká Británie zde *de facto* nahradila pozici Německa, které oslabila ztráta uhelných polí v Porúří a další produkce. Ve spojitosti s analýzou světového trhu autorka také věnuje pozornost exportu Spojených států amerických. Co se týče dalšího řešení otázky německých reparací, autorka uvádí zřízení nové mezinárodní komise pro revizi německých válečných reparací. Výsledkem jednání komise se stal tzv. Dawesův plán přijatý v dubnu 1924. V práci je popisována cesta k přijetí tohoto plánu.

V poslední čtvrté kapitole je již nastíněn průběh evakuace Porúří a celého Porýní, které spojenecká vojska měla okupovat na základě mírové smlouvy z Versailles 15 let. V této kapitole je dále uveden další nový plán úprav reparací, Youngův plán z roku 1929. Celou práci se prolíná také osoba Adolfa Hitlera, kterou autorka poukazuje na radikalizaci obyvatelstva v důsledku špatné životní úrovně v rámci hospodářské krize a mírových

podmínek, se kterými byla většina obyvatelstva nespokojená, což umožnilo Hitlerovi nástup k moci.

Autorka pracuje se sekundárními prameny. Základními zdroji práce je literatura věnující se meziválečnému období, poválečným podmínkám a vývoji nového politického zřízení v Německu. Co se týče české literatury, základní monografií je Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu od Dagmar Moravcové,¹ ve které se Dagmar Moravcová věnuje analýze celého meziválečného období. Od Jaromíra Soukupa je v práci využita monografie Britové v Porýní. Britská okupace kolínské zóny v letech 1918–1926,² v níž autor věnuje pozornost britské okupační zóně, její správě, ale také postoji Velké Británie v průběhu Rúrské krize a charakteristice postoje tzv. benevolentní pasivity. Dále pak literatura, která vyšla v českém jazyce – Ekonomické důsledky míru od Johna Maynarda Keynesa,³ tato monografie je stěžejním dílem pro analýzu podmínek versailleské mírové smlouvy a hospodářského významu Porúří, Německá revoluce 1918–1919⁴ od Sebastiana Haffnera a Dějiny moderního Německa. Od roku 1918 po současnost od Mary Fulbrook, v níž autorka zaměřuje svou práci na zachycení důležitých kapitol v německých dějinách.⁵

Cizojazyčnou literaturou jsou především německá díla. Základním pramenem je monografie *Der lange Weg nach Westen: Deutsche Geschichte I. Vom Ende des alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik* od Heinricha Augusta Winklera,⁶ která je průřezem dějin Výmarské republiky, *Die Aussenpolitik der Republik von Weimar* od Petera Krügera,⁷ v níž autor zpracovává téma válečných reparací a věnuje se také domácí německé politické scéně. Odtud jsou pro práci čerpány převážně informace o německých kancléřích, kterým je v práci věnována pozornost, *Weimar: Die unvollende Demokratie* od Horsta Möllera⁸ a *Deutschland unter dem Dawes Plan: Entstehung, Rechtsgrundlagen, wirtschaftliche Wirkungen der Reparationslasten* od Maxe Seringa.⁹

¹ MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu*, Praha 2006.

² SOUKUP, Jaromír, *Britové v Porýní: Britská okupace kolínské zóny v letech 1918–1926*, Praha 2011.

³ KEYNES, John Maynard, *Ekonomické důsledky míru*, Brno 2004.

⁴ HAFFNER, Sebastian, *Německá revoluce 1918–1919*, Brno 1998.

⁵ FULBROOK, Mary, *Dějiny moderního Německa: Od roku 1918 po současnost*, Praha 2010.

⁶ WINKLER, Heinrich, August, *Der lange Weg nach Westen: Deutsche Geschichte I. Vom Ende des alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*, München 2014.

⁷ KRÜGER, Peter, *Die Aussenpolitik der Republik von Weimar*, Darmstadt, 1985.

⁸ MÖLLER, Horst, *Weimar: Die unvollende Demokratie*, München 1997.

⁹ SERING, Max, *Deutschland unter dem Dawes Plan: Entstehung, Rechtsgrundlagen, wirtschaftliche Wirkungen der Reparationslasten*, Berlin 1928.

Z anglické literatury je v práci využita práce Mary Monostmith *The Occupation of the Ruhr 1923–1923*¹⁰ a *Great Britain and Ruhr Occupation* od Hondo Claytona Arendta.¹¹ Jako další anglicky psané texty autorka v práci používá články, například *The Legality or Illegality of the Ruhr Occupation* od autorů Fredericka M. Allemése a Ernest J. Schustera.¹²

¹⁰ MONOSMITH, Virginia Marie, *The Occupation of the Ruhr 1923–1923*, Los Angeles 1941.

¹¹ ARENDT, Hondo Clayton, *Great Britain and Ruhr Occupation*, Vancouver 1992.

¹² ALLEMÉS, M. Frederick, SCHUSTER, Ernest J., *The Legality or Illegality of the Ruhr Occupation*. In: *Transactions of the Grotius Society in the Year 1924* 10, 1924, s. 61–87.

2 Situace v poválečném Německu – cesta k okupaci Porúří

2.1 Politická sféra a odpor k novému státnímu uspořádání

V čele nové mladé republiky stanuly demokratické strany, které získaly podporu veřejnosti pro uzavření míru, po kterém ještě před podpisem příměří vyčerpané Německo toužilo. Mírová smlouva, uzavřená po první světové válce, představovala ale nejen pro německé politiky, ale také pro německé obyvatelstvo zklamání a noví politici v čele státu se stali terčí kritiky. Demokratické strany ztratily podporu a jejich členové získali označení zrádci, kteří dopustili ponížení Německa. Mnozí lidé se začali opět dívat zpět do dob klidné monarchie, v čele Výmarské republiky navíc stále působily osobnosti císařství, nebo ke vzorovému „spravedlivému“ socialismu. Nemalá část Němců se cítila zklamána jednáním sociálnědemokratických politiků a chtěli více pro pracující občany, utvářející se skupiny si stanovily jediný cíl – rozbít republiku. První léta německé republiky tak lze označit za léta bojů o existenci nového státu. Toto období naplnily nejen vzpoury levice, které hrozily přerodem v občanskou válku, ale také pokusy o puč ze strany pravice.

Jako takovýto počín lze uvést povstání Spartakovců. Svaz Spartakovců vznikl již během válečných let a do jeho čela se postavili jako vůdci Karl Liebknecht a Rosa Luxemburgová.¹³ V prosinci 1918 se krajní levice Nezávislé sociálně demokratické strany Německa (*Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands*; USPD) vedená Karlem Liebknechtem odtrhla a zformovala Německou komunistickou stranu (*Kommunistische Partei Deutschlands*; KPD).¹⁴ Spartakovci chtěli vládu v Německu za pomoci revoluce předat dělnickým a vojenským radám. Program strany sepsala sama Rosa Luxemburgová. Ve svých názorech se neshodovala s Leninovým učením a kritizovala ruskou podobu komunismu. Především odsuzovala násilnosti, jejichž prostřednictvím byl nastolen.¹⁵

V lednu 1919 došlo v Berlíně k levicovému povstání, které mělo podle Komunistické strany Německa vyvrcholit socialistickou revolucí.¹⁶ Časové rozpětí od 5. do 12. ledna získalo název Spartakovský týden.¹⁷ K nastolení klidu došlo

¹³ WINKLER, Heinrich, August, *Der lange Weg nach Westen: Deutsche Geschichte I. Vom Ende des alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*, München 2014, s. 379.

¹⁴ MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu*, Praha 2006, s. 25.

¹⁵ HAFFNER, Sebastian, *Německá revoluce 1918–1919*, Brno 1998, s. 150.

¹⁶ MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika*, s. 29.

¹⁷ HAFFNER, *Německá revoluce 1918–1919*, s. 129.

pod vedením Gustava Noskeho, který byl jmenován do funkce vrchního velitele ozbrojených sil. Noske využil pomoci oddílů Freikorps (dobrovolnické jednotky z demobilizovaného Reichswehru). Zprvu spontánní povstání v Berlíně, způsobené propuštěním radikálního policejního úředníka Roberta Emila Eichhorna, se opožděně dostalo pod kontrolu vůdců uskupení Spartakovců. Sociálnědemokratická strana Německa (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*; SPD) zareagovala na demonstraci použitím armády a jednotek Freikorps, které měly revoltu potlačit. A ti to udělali velmi krvavě. V průběhu zatýkání a uvěznění byli vůdci Spartakovců, Karl Liebknecht a Rosa Luxemburgová, bez soudu zavražděni.¹⁸

Plán na zřízení republiky rad padl, většina rad totiž podpořila návrh Fridricha Eberta na vypsání voleb do Národního shromáždění, což potvrdil i celostátní sjezd veškerých vojenských a dělnických rad konaný v Berlíně. Ostatní následující pokusy o prosazení revolučních plánů Komunistické strany Německa formou stávek vždy potlačily zásahy armády za pomoci Freikorpsů.

Kromě berlínských nepokojů lze uvést také nepokoje v Brémách, kde došlo k vyhlášení republiky rad. Brémy byly stejně jako další přístavy obsazeny. Nepokoje se dotkly také průmyslového Porúří, ale nejvážnější situace pro mladý stát vznikla v Bavorsku, i zde povstalci také vyhlásili republiku rad. Německé vládě se ale podařilo úspěšně zasáhnout a republiku rad zničit.

Volby do Národního shromáždění proběhly 19. ledna 1919.¹⁹ Komunistická strana Německa je otevřeně bojkotovala a stejně tak Německá dělnická strana (*Deutsche Arbeiterpartei*; DAP). Po volbách se utvořila tzv. výmarská koalice, složená z členů sociálních demokratů, katolické strany Centrum a Německé demokratické strany. Prvním ministerským předsedou se stal Philipp Scheidemann a do čela Německa, tedy prezidenta, zvolilo Národní shromáždění Fridricha Eberta. Philipp Scheidemann zastával post ministerského předsedy, nikoli říšského kancléře, neboť tento úřad ještě neexistoval, vstoupil v platnost až s přijetím ústavy. Autorem prvního návrhu ústavy Výmarské republiky byl profesor Hugo Preuß, který chtěl Německo definitivně zbavit bismarckovské a hohenzollernovské minulosti.²⁰ Nicméně i přes to, že se země stala republikou, nadále je patrný odkaz na minulost císařství, jelikož prezident jmenoval do funkce kancléře s přízviskem říšský. Hugo Preuß byl jedním ze zakládajících členů

¹⁸ FULBROOK, Mary, *Dějiny moderního Německa: Od roku 1918 po současnost*, Praha 2010, s. 29.

¹⁹ HAFFNER, *Německá revoluce 1918–1919*, s. 206.

²⁰ MANN, Golo, *Dějiny Německa 1919–1945*, Praha 1993, s. 16.

Německé demokratické strany a mimo to si našel v politické sféře Výmarské republiky další uplatnění, když získal post ministra vnitra v její první vládě, předsedou byl Philipp Scheidemann.

Další puč proti republice propukl v březnu 1920, který vzešel od vojenských oddílů dobrovolníků, které byly zformovány po demobilizaci armády za podpory konzervativních odpůrců republiky s cílem obnovení monarchie. Členy armády pobouřilo rozhodnutím mírové smlouvy o nuceném snížení počtu armády a propuštění vojáci svorně smýšleli o revoltě a nebránili se dalšímu dobrodružství. Šlo o první vážný pokus o revizi mírového systému.²¹

Vzbouřenci se vydali do Berlína, který 13. března 1920 jednotky pod vedením generála Walthera von Lüttwitze obsadily.²² Prezident a německá vláda odmítli výzvu povstalců k odstoupení a uprchli do Drážďan. Odsud se následně přesunuli do Stuttgartu. Vzbouřenci ale prohlásili vládu za svrženou. Novým kancléřem jmenovali východopruského generálního zemského ředitele Wolfganga Kappa, který působil ve funkci prezidenta zemědělské komory, podle něj je tento pokus o převrat nazýván Kappův puč. Wolfgang Kapp následně vyhlásil návrat k éře císařství a povolal rozpuštění Národního shromáždění.²³

Vláda ve Stuttgartu mezitím vyzvala německé obyvatelstvo k neposlušnosti vzbouřencům a zachování věrnosti jediné legitimní vládě ve Stuttgartu, což lidé uposlechli. Například nižší úředníci a také ti na vysokých postech, ale zároveň dělníci a odbory, které vyhlásily generální stávkou v Porúří, kde se počaly utvářet jednotky tzv. Rudé armády pod záštitou komunistické strany a docházelo zde ke střetům s pučisty. Dne 17. března 1920 se akce zhroutila na celostátní úrovni, jelikož Wolfgang Kapp nezískal podporu u většiny armády. Povstalci museli uznat svou porážku a povstalecké jednotky se stáhly zpět do kasáren. Generál von Lüttwitz prchl do Maďarska, Kapp do Švédska.²⁴ Kappovým pučem vyvrcholilo stávkového hnutí, se kterým se musely okupační úřady Britů ve své zóně vypořádat. I přesto, že byl potlačen, v Porúří se situace stále zhoršovala. Německá vláda žádala vyslat do neutrální zóny své vojsko, což ale velmoci, hlavně Francie, odmítaly připustit. Velká Británie chtěla vyjednat kompromisní řešení, francouzská vláda nakonec projevila ochotu přijmout návrh na zásah

²¹ Tamtéž, s. 25.

²² HAFFNER, *Německá revoluce 1918–1919*, s. 196.

²³ MÖLLER, Horst, *Weimar: Die unvollende Demokratie*, München 1997, s. 145.

²⁴ Tamtéž.

německých jednotek v neutrální zóně, když jako záruku může okupovat pět německých měst – Frankfurt nad Mohanem, Darmstadt, Hanau, Homburg a Dieburg. Německá vláda ale nechtěla čekat na francouzský souhlas a poslala do Porúří své jednotky. Francouzský premiér Alexandre Millerand tak vydal příkaz k obsazení těchto pěti měst a argumentoval právě získáním záruky pro odchod německých vojsk z oblasti. Celá akce zahájil vstup francouzských jednotek na území Porúří 3. dubna 1920.²⁵ Tato situace se stala také prvním problémem v britsko-francouzských vztazích a narušením jednoty spojenců. Nicméně v této době mladá republika ještě dokázala odolat pokusům o politický zvrat. Nicméně nové volby se nedaly odkládat. V dubnu 1920 došlo k rozpuštění Národního shromáždění a vznikl nový orgán – Říšský sněm. Výsledkem nových voleb se stala ztráta parlamentní většiny pro výmarskou koalici a započalo tak období vlády buržoazního bloku, který svou moc udržel až do konce výmarské republiky.²⁶

2.2 Podmínky mírové smlouvy – válečné reparace

První světovou válku ukončilo příměří uzavřené v Compiègne v listopadu 1918. Německá delegace k jednání o příměří s dohodovými státy ve Francii odjela z Berlína 6. listopadu.²⁷ Vedením mírových jednání byl pověřen ministr Matthias Erzberger.²⁸ Smlouvu o příměří mohl Erzberger podepsat až po nutné konzultaci s náčelníkem generálního štábu Paulem von Hindenburgem. Dohodu o příměří pro říši Erzberger podepsal 11. listopadu 1918.²⁹

Po listopadových nepokojích v Německu, známých jako listopadová revoluce, přistoupil císař Viléma II. 9. listopadu k abdikaci. Abdikaci složil, ale pouze jako německý císař, nikoli pruský král.³⁰ Legitimní vládou parlamentarizovaného Německa se stala Rada lidových pověřenců (RLP) v čele s říšským kancléřem Fridrichem Ebertem, jemuž moc předal poslední říšský kancléř císaře Viléma II. Max Bádenský. Nová vláda již plně převzala odpovědnost za podpis a plnění podmínek příměří.

²⁵ Tamtéž, s. 76.

²⁶ HAFFNER, *Německá revoluce 1918–1919*, s. 207.

²⁷ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 20.

²⁸ Jako podporovatel versailleského mírového systému a politiky plnění byl Erzberger později kritizován a napadán německými nacionalistickými organizacemi stejně jako řada dalších politiků po první světové válce, Erzberger se stal obětí těchto útoků a byl zavražděn jako jeden z „listopadových zrádců“, stejně jako přední zástupce politiky plnění Walther Rathenau.

²⁹ WINKLER, s. 378.

³⁰ MÖLLER, s. 22.

Mírová jednání byla zahájena na Pařížské mírové konferenci. První zasedání vítězů se konalo 18. ledna 1919 v Paříži,³¹ o mírových podmínkách rozhodovaly hlavně vítězné velmoci, tzv. Nejvyšší rada (Rada pěti).

Již zde na konferenci se projevil silně protiněmecký postoj Francie, který ovlivňoval francouzskou politiku ještě v budoucích letech a stal se jejím řídicím faktorem při průběhu splácení německých válečných reparací a za Rúrské krize. Francie si stanovila za cíl zničit militarizované Německo. Vnímala ho jako svého tradičního nepřítel a francouzský prezident Raymond Poincaré a maršál Ferdinand Foch měli jako zastánci této tvrdé politiky velký vliv na veřejné mínění Francouzů. Francouzskou delegaci vedl budoucí prezident Georges Clemenceau, vůči Německu zastával umírněnější politiku, který se stal zároveň předsedou konference. Vůdcem americké delegace byl sám prezident Thomas Woodrow Wilson a britskou delegaci vedl premiér David Lloyd George.

Brzy po zahájení konference se začala projevovat krize v nejednotném jednání vítězů o přístupu k poraženému Německu. Střetly se zde dva konkurenční plány budoucího politického uspořádání světa – Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona a Clemenceauv kartaginský mír.³² Nicméně Francie v jisté míře prosadila svůj tvrdý přístup a němečtí zástupci se museli vzdát svých představ o spravedlivém míru uvedeném ve Čtrnácti bodech prezidenta Wilsona.

Francii v jejím jednání poháněla nejen touha po odvetě a ponížení protivníka, ale základ její politiky tkvěl také ve francouzském hospodářství, které zůstalo po první světové válce rozvrácené, v neposlední řadě také díky zdevastování francouzských uhelných dolů Německem, což mělo za následek snížení produkce jejího průmyslu. Nová vláda musela najít východisko z hospodářské krize. Proto znamenaly pro Francii válečné reparace tak důležitý bod smlouvy. Důslední vymáhání reparací bylo pro francouzskou vládu klíčové, jelikož ministr financí vytvořil plán úspornosti, kterým hodlal navýšit daně. Tento krok po vyčerpávající válce ale viděl francouzský premiér Alexandre Millerand jako impulz pro možnou revoltu Francouzů proti tomuto opatření, jako příčině snížení životní úrovně obyvatelstva. Ve Francii navíc převládal názor, že Německo je schopné veškeré reparace splatit a není nutné mu ustupovat. Podle francouzské vlády mělo Německo předpoklady pro unesení tíhy reparačních povinností, protože neutrpělo žádné hmotné škody, když boje první světové války nezasáhly jeho území. Tento názor

³¹ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 33.

³² KEYNES, John Maynard, *Ekonomické důsledky míru*, Brno 2004, s. 39.

ale nenašel pochopení u britských politiků. Britské ministerstvo zahraničí naléhalo na to, aby se Německo nejprve hospodářsky zotavilo, jelikož teprve po jeho stabilizaci získá prostředky, díky kterým může začít plnit své finanční závazky.³³

Mírové smlouvy s Německem a jeho spojenci sepsaly vítězné státy v duchu trestu a za strůjce války označily především Německo, které mohlo za její oběti a tedy i škody. Poražené státy v čele s Německem se tedy musely smířit se svou válečnou vinou a mírové podmínky jim byly nadiktovány. Nikdo ani nepředpokládal, že by k předloženým návrhům smluv ostatní státy mohly mít nějaké výhrady. Německou šestičlennou delegaci ve Versailles vedl ministr zahraničí hrabě Ulrich von Brockdorff-Rantzau.

Delegace obdržela návrh mírové smlouvy 7. května 1919 ve Versailles v hotelu Trianon – Palace a dostala čas na sepsání svých připomínek a výslednou odpověď,³⁴ v případě nesouhlasu hrozilo obnovení válečných akcí, což si ani jedna strana nemohla dovolit a spojenci doufali v její klidné přijetí. Návrh mírové smlouvy s Německem lze nakonec označit za kompromis mezi tvrdou politikou Francie, která si přála Německo co nejvíce pokořit a přílišným idealismem Spojených států amerických, především W. Wilsona. Nejde tedy o kompromis mezi Německem a vítěznými státy, ale o kompromis mezi spojeneckými státy Dohody. Velká Británie se od počátku snažila mezi těmito dvěma póly balancovat a zachovat v Evropě rovnováhu sil. Britské veřejné mínění sympatizovalo s potrestáním Německa, ale Velká Británie nemohla nechat průchod francouzské politice, jelikož by byla ohrožena rovnováha sil na kontinentu posilujícím hegemonním postavením Francie.³⁵

Mírová smlouva definitivně ukončila naděje Německa na spravedlivý mír slibovaný ve Wilsonových Čtrnácti bodech. Německá delegace vypracovala hned několik nót, ve kterých státy Dohody zahrnula otázkami k podmínkám mírové smlouvy, ať už politickými, hospodářskými nebo čistě k reparacím. V Berlíně vznikl pro tuto problematiku také speciální úřad (Úřad pro otázky míru), který s německou delegací ve Francii spolupracoval. Delegace se snažila zpochybnit hlavně otázku jediné viny Německa na válce, tedy základ pro vymáhání reparací. Lze tvrdit, že německá delegace vyburcovala dohodové spojence konečně k jednotnému rozhodnému činu, jejich zdoluhavá diskuse s německou delegací o podmínkách míru je přiměla k vydání

³³ SOUKUP, Jaromír, *Britové v Porýní: Britská okupace kolínské zóny v letech 1918–1926*, Praha 2011, s. 72–73.

³⁴ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 36.

³⁵ Tamtéž, s. 41.

ultimáta 16. června 1919,³⁶ ve kterém Německu vymezili týden na podpis mírové smlouvy.

Proti 231. článku mírové smlouvy o válečné vině a odpovědnosti za veškeré škody s ní spojené se Brockdorff-Rantzau samozřejmě ohradil a odmítl podpis mírové smlouvy v případě ponechání tohoto článku. Následovaly průtahy s odpovědí německé vlády a opět hrozila válka. Německá delegace označila mírové podmínky za nesplnitelné a neúnosné. Německý vládní kabinet se skutečně rozhodl smlouvu nepodepsat a první říšský kancléř Výmarské republiky Philipp Scheidemann se rozhodl odstoupit. Národní shromáždění ale po Scheidemannově složení funkce 20. června text smlouvy pod hrozbou obnovení válečných operací, které by byly pro vyčerpanou německou armádu katastrofou, jak potvrdil i sám Hindenburg, přijalo.³⁷ Podpis mírové smlouvy se konal poté, co s ním většina Národního shromáždění souhlasila. Proti hlasům Německé národně lidové strany (*Deutschnationale Volkspartei*; DNVP), Německé lidové strany (*Deutsche Volkspartei*; DVP), části strany Centrum a Německé demokratické strany (*Deutsche demokratische Partei*; DDP) Národní shromáždění 23. června 1919 souhlasilo s nevyhnutelným bezpodmínečným podpisem.³⁸

K podpisu mírové smlouvy s Německem došlo 28. června 1919 v Zrcadlovém sále zámku Versailles.³⁹ Za německou stranu smlouvu podepsali tři signatáři – říšský kancléř Gustav Bauer, ministr zahraničí Hermann Müller a ministr dopravy Johannes Bell. „*Versailleská mírová smlouva se ukázala být stálým zdrojem národního zklamání. Její tvrdé podmínky působily jako čistá hrůza, kterou většina Němců vnímala jako diktát a hanebnost.*“⁴⁰

Německo mírovou smlouvou ztratilo Alsasko-Lotrinsko, předmět letitých svárů mezi ním a Francií. Přišlo také celkem o osminu svého území.⁴¹ Ve prospěch Belgie Německo na základě článku 34 přišlo o Eupen a Malmédy, ve prospěch Československa se článkem 83 vzdalo všech práv a nároků na část slezského území. Dále mírová smlouva přinutila německou vládu vzdát se území ve prospěch Polska a podobně.⁴²

³⁶ MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, PEČENKA, Marek, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914–1941*, Praha 1998, s. 26.

³⁷ *Kampf um die Republik 1919–1923*. In: Bundeszentrale für politische Bildung [online], [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/izpb/55958/kampf-um-die-republik-1919-1923.html>.

³⁸ MÖLLER, s. 134.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ *Die Weimarer Republik*. In: Deutsches historisches Museum [online], [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/weimarer-republik.html>.

⁴¹ MANN, s. 12.

⁴² LONGERICH, Peter, *Die Erste Republik: Dokumente zur Geschichte des Weimarer Staates*, München 1992, s. 138.

V rámci zmenšení další německé hrozby mírová smlouva, která vešla v platnost dne 10. ledna 1920, stanovila snížení počtu německé armády na sto tisíc mužů a námořnictva na patnáct tisíc mužů, což podmiňovalo také rozpuštění Freikorpsů.⁴³ Podle článku 160 mírové smlouvy z Versailles německé vojsko mohlo obsahovat nanejvýš sedm divizí infanterie a tři divize kavalérie.⁴⁴

Zároveň měly být uzavřeny továrny sloužící válečnému průmyslu. Na tento proces změn měly dohlížet tři mezispojenecké kontrolní komise, které začaly svou praxi rovněž 10. ledna 1920.⁴⁵ Jednalo se o Mezispojeneckou vojenskou komisi (*Inter-Allied Military Control Commission*; IAMCC), Mezispojeneckou námořní komisi (*Inter-Allied Naval Control Commission*; IANCC) a Mezispojeneckou leteckou komisi (*Inter-Allied Aeronautical Control Commission*; IAACC). Sídlo měly mít komise v Berlíně a skládaly se z několika částí, které se věnovaly různým způsobům odzbrojení.

Činnost těchto komisí zasáhly problémy spojené s Kappovým pučem, kdy se prakticky zastavila. Porúří ochromilo vyhlášení generální stávky. Diplomaté a komisaři, kteří měli své sídlo v Berlíně, se tak ocitli bez spojení s děním v Porúří, ale také v izolaci od dalšího dění v Německu. Jednotlivé kontrolní komise⁴⁶ v Porúří se ale dostaly ještě do horší pozice než ostatní v Berlíně, jelikož se ocitly odtržené od svých spolupracovníků a mezi Kappovými sympatizanty a vzbouřenými dělníky. Dělníci chtěli zamezit komisím v pokračování jejich práce. V Porúří tak začalo docházet ke střetům dělníků s komisaři, které vyústily v do té doby nejhorší incidenty, jako například při prohlídce Kruppových závodů ve městě Essen. Zde chtěli dělníci zastavit kontrolu poručíka Durieux, ten ale vydal rozkaz k zahájení střelby do vzdorujícího davu. „*Za viníka neštěstí byl nakonec označen Gustav Krupp, jenž podle oficiální zprávy dělníky k incidentu vyprovokoval.*“⁴⁷ Pracovní podmínky komisařů zůstaly i po těchto střetech v nevýhodné pozici. Spojenci hledali řešení, jak jim zabránit, ale nakonec se rozhodli, že se neuchýlí k žádným protiaktům a toto rozhodnutí nezměnila ani konference komisařů. Svolání konference si vynutil generál sir Francis Bingham,

⁴³ HAFFNER, *Německá revoluce 1918–1919*, s. 189–190.

⁴⁴ LONGERICH, s. 140.

⁴⁵ SOUKUP, s. 78.

⁴⁶ Po mírové konferenci ve Versailles bylo v obsazených německých územích vytvořeno několik kontrolních komisí, které měly dohlížet na plnění německých reparačních dodávek dřeva a uhlí a vydávat opatření pro obsazená území. Kromě Reparační komise se jednalo o Mezispojeneckou rýnskou vysokou komisi (dále již jen Vysoká komise). Vysoká komise byla také výkonným orgánem států Dohody, vydávala legislativní nařízení, která platila ve všech územích Německa, která se dostala do správy cizích států.

⁴⁷ Tamtéž, s. 79.

britský zástupce v IAMCC a pevný zastávce odstranění výzbroje. Generál Bingham doufal, že zde všechny přesvědčí o opaku a nutnosti větší ochrany komisí, ale neuspěl.

Podle mírové smlouvy měla být oblast od levého břehu Rýna k hranicím s Francií okupována spojeneckými silami na dobu 15 let a pravý břeh Rýna demilitarizován v rozsahu 50 kilometrů.⁴⁸ Francie se tak stala *de facto* vlastníkem černouhelných dolů v Porýní. Německo se také zavázalo k ročním dodávkám uhlí Francii v množství, které odpovídá rozdílu mezi předválečným ročním výtěžkem francouzského uhelného průmyslu ve válkou zničených oblastech a mezi výtěžkem uhelných pánví v Porýní, a to na dobu deseti let. Dodávky německého uhlí ale nesměly překročit mez dvaceti milionů tun ročně po dobu prvních pěti let dodávek, v následujících pěti letech ale již jen osm milionů tun ročně. Takové řešení bylo prezentováno jako rozumný výsledek jednání o výši nutných dodávek, které Německo dokáže plnit. Německu ale žádné jiné další zdroje, které by mohlo pro tento účel využít, nezůstaly.⁴⁹

Francie se při vymáhání práva na německé doly v sárské pánvi opírala o právo na náhradu zničených uhelných dolů v severní Francii a v oblasti Pas-de-Calais, také si je nárokovala z důvodu válečné náhrady. „*Zatímco správa této oblasti je na patnáct let svěřena Společnosti národů, nelze si nepovšimnout, že doly jsou Francii postoupeny se vším všudy.*“⁵⁰

Mírová smlouva řešila otázku německého uhlí také v souvislosti s válečnými reparacemi, které Německo mělo splácet v hotovosti, ale také odvádět určitou část v surovinách. Dodávky uhlí či koksu se staly součástí reparačních splátek pro více zemí, nejen pouze pro Francii. Šlo dále o Belgii, Itálii a Lucembursko. Co se týče Francie, nebyly ale tyto reparační dodávky dány do spojitosti s povinnými dodávkami, které měly být náhradou za její zničená uhelná pole. Šlo o samostatnou splátku a tedy navýšení množství nucené dodávky německému rivalovi. Jednalo se o dalších sedm milionů tun uhlí ročně, které musela německá vláda Francii odvádět po dobu trvání deseti let. Spolu se splátkami dalším výše zmíněným zemím se průměrně odvádělo dvacet pět milionů tun uhlí ročně.⁵¹

⁴⁸ LONGERICH, s. 137.

⁴⁹ KEYNES, s. 59.

⁵⁰ Tamtéž, s. 55–56.

⁵¹ Tamtéž, s. 59.

2.3 Reparační komise

Německu měly být versailleskou mírovou smlouvou předepsány také válečné reparace, v mírové smlouvě ale nebyla ještě definitivní částka reparací uvedena v důsledku neshod mezi dohodovými spojenci. Na celkové částce se měla shodnout Reparační komise. Komise měla zmapovat finanční možnosti Německa a dohodnout také způsob splátek, přičemž měla možnost je oddálit či dokonce zrušit. V případě vyskytnutí se oprávněného podezření, že by splátky příliš, lze říci existenčně, zatížily německé průmyslové potřeby. Nicméně ale komise neměla tu moc vymanit Německo z povinných dodávek Francii, které sloužily jako náhrada za zničené uhelné doly. Tyto dodávky měla mít Francie vždy bezpodmínečně jisté. V případě, že by se německá produkce ocitla v ohrožení, o své dodávky uhlí mohly přijít Itálie, Belgie a Lucembursko, Francie ale nikoli. Tento dodatek smlouvy se ostatním státům nelíbil a v Itálii ho dokonce kritizoval tisk, který ho označil za neprávoplatný, jelikož byl do smlouvy přidán v době, kdy se jednání neúčastnili italští zástupci. Reparační komise reprezentovala výkonný orgán dohodových spojenců, který měl dohlížet tedy na plnění reparací, ale také mohl rozhodovat o případných sankcích, jestliže by Německo své závazky neplnilo. Komisi předsedal francouzský ministr financí Louis Lucien Koltz, jejími členy byly Francie, Velká Británie, Itálie, Belgie a počátkem jejího působení také Spojené státy americké. Komise zasedala v Paříži a Francie se stala státem, který měl v případě rovnosti hlasů v komisi rozhodující slovo.⁵²

Samotná mírová smlouva Německu určila pouze tzv. věcné reparace, které podobně jako už podmínky příměří stanovily množství válečného materiálu a surovin, které mělo Německo odevzdat státům Dohody. Jednalo se především o uhlí, ale i chemické a průmyslové výrobky (lokomotivy, celé obchodní loďstvo a podobně) a dobytek. Okamžitě mělo také zaplatit sumu 20 miliard zlatých marek.⁵³

Reparační komise zahájila svá šetření, která ale byla zdlouhavá a během této doby měla německá vláda právo na účast na jednotlivých konferencích a vyjádření se k její práci i sdělení výhrad k řešeným otázkám, které komise musela vyslechnout. Přesto bylo toto právo pro Němce v praxi velmi omezené, jelikož se na konferencích jednalo o již předem rozhodnutých odhlasovaných závěrech. Zástupci Německa se tak mohli

⁵² JEŘÁBKOVÁ, Zdenka, *Obsazení Porúří v roce 1923 a jeho hospodářský význam pro Německo a Velkou Británii*. In: *Ekonomická revue – Central European Review of Economic Issues* 13, 2010, 1, s. 38.

⁵³ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 42.

zúčastnit konference v belgickém Spa 5. – 16. července 1920.⁵⁴ Ani tato konference ale nedospěla k finálnímu rozhodnutí o výši německého dluhu. K vyřešení této otázky došlo na konferenci v Londýně roku 1921. Reparační komise Německu jednomyslně pevně nastavila výslednou sumu na 132 miliard zlatých marek.⁵⁵

Předložený návrh na splácení 132 miliard zlatých ale nezahrnoval 6 miliard na belgické válečné dluhy.⁵⁶ Představitelé Dohody německé vládě představili sumu spolu s plánem plateb, 5. května 1921 v Londýně formou ultimáta.⁵⁷ Touto formou je výsledek londýnské konference označen, protože by Německu v případě jeho odmítnutí hrozilo obsazení Porúří vojsky dohodových států, na přijetí návrhu německá vláda získala lhůtu 6 dní. Nový říšský kancléř Joseph Wirth proto ultimátum 11. května přijal.⁵⁸ V nařízení o provedení z 12. května 1921⁵⁹ přišly k dohodě ještě organizační otázky vojska, dodání zbývajících zbraní a další. Německem se tak nesla atmosféra odporu vůči následné politice plnění i celkově tzv. versailleskému diktátu. Po konferenci v Londýně politiku plnění němečtí politici dodržovali, aby dohodovým spojencům ukázali svou vstřícnost a neztratil tak možnost případné revize mírových podmínek. Hlavně Francii chtěli přesvědčit o nespelnitelnosti některých podmínek i přes veškerou snahu ze své strany. Za muže politiky plnění je označován například říšský kancléř Joseph Wirth a budoucí německý ministr zahraničí Walther Rathenau.

Reparační komise pak i nadále dohlížela na další splácení válečných reparací. Podle článku 234 mírové smlouvy s Německem měla Reparační komise také v průběhu let několikrát opakovaně zkoumat platební schopnost Německa.⁶⁰ Reparace následně byly upraveny po vydání Dawesova plánu roku 1924 a Youngova plánu v roce 1929.

2.4 Raymond Poincaré

Raymond Poincaré se řadí k významným představitelům francouzské politiky. Již od versailleské mírové konference zastával neústupnou tvrdou politiku vůči Německu. V době okupace německého Porúří působil ve funkci francouzského

⁵⁴ Tamtéž, s. 56.

⁵⁵ SERING, Max, *Deutschland unter dem Dawes Plan: Entstehung, Rechtsgrundlagen, wirtschaftliche Wirkungen der Reparationslasten*, Berlin 1928, s. 10.

⁵⁶ KRÜGER, Peter, *Die Aussenpolitik der Republik von Weimar*, Darmstadt, 1985, s. 130.

⁵⁷ LOTH, Wilfried, *Die Ruhr im europäischen Kontext*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 315.

⁵⁸ MÖLLER, s. 150.

⁵⁹ KRÜGER, s. 137.

⁶⁰ JEŘÁBKOVÁ, s. 42.

ministerského předsedy, odmítal politiku sblížení vůči Německu a jako předseda senátu vyvolal pád premiéra Aristida Brianda.⁶¹ Briand byl francouzskou veřejností pro svou mírnou politiku k Německu kritizován a Francouzi sympatizovali spíše s Poincarém. Francie po první světové válce vyžadovala, aby s ní Velká Británie uzavřela jistý garanční pakt, v němž by se Velká Británie zavázala pomoci Francii proti případné opětovné hrozbě ze strany Německa. Otázka takového spojení byla projednávána také na konferenci v Cannes, nicméně k její ratifikaci nedošlo a Aristide Briand z důvodu nezajištění této smlouvy, která v očích veřejnosti i politiků měla přinést Francii bezpečí před Německem, odstoupil ze své funkce.

Raymond Poincaré byl politikem prosazujícím tvrdé potrestání Německa po první světové válce. Svým proslovem v rámci postu francouzského prezidenta zahájil jednání Versailleské mírové konference. Nepřipouštěl možnost jakýchkoli ústupků. Jeho jediným cílem bylo ponížení Německa, tradičního francouzského nepřítele, a ve své podstatě jeho mocenská, ale také ekonomická likvidace, čehož v podstatě docílil okupací německého Porúří, která Německo dostala na pokraj rozkladu.⁶²

Poincaré chtěl Francii ochránit před další možnou válkou s Německem, znemožnit mu možnost opět se dostat do velmocenského postavení, ze kterého by mohlo najít výhodnou pozici pro další útok a ohrožení Francie. S tímto svým postojem soupeřil s Velkou Británií, která prosazovala umírněnější postoj a chtěla nechat Německo zotavit z hospodářského kolapsu. Neshody mezi Francií a Velkou Británií, partnery, kteří měli spolupracovat a společně postupovat v jednání o německé věci, se právě ve vztahu k Německu projevovaly nejvíce. Poincaré neústupně požadoval plnění německých závazků a striktní dodržování versailleské mírové smlouvy.

Podle mírové smlouvy mělo Německo finanční závazky v rámci reparační otázky také k Sovětskému Rusku a to podle 116. článku versailleské smlouvy.⁶³ Německo bylo tedy přizváno k jednání o ruském hospodářství do Janova. Nová ruská vláda vyjádřila ochotu uznat část dluhů starého režimu vůči ostatním státům, šlo o vstřícný krok, který měl Rusko přenést přes hospodářskou izolaci státu. Rusové ve své otázce hodlali využít neshody mezi Francií a Velkou Británií, které by jim mohly pomoci k zapojení se do versailleského mírového systému. Ochotu splátek části carského dluhu

⁶¹ *Raymond Poincaré 1860–1934*. In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/biografie-raymond-poincare.html>.

⁶² MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 81.

⁶³ MÖLLER, s. 150.

projednávala Nejvyšší spojenecká rada na konferenci v Cannes v lednu 1922,⁶⁴ zde došlo k rozhodnutí o svolání nové konference do italského Janova, kde mělo být jednáno o obnově hospodářské stability Evropy.

Francouzská vláda v čele s ministerským předsedou Aristidem Briandem konání konference odsouhlasila výměnou za slib Velké Británie, jímž se zavazuje k vojenské pomoci Francii při nevyprovokovaném útoku Německa. Ještě během jednání v Cannes byl Briand ve své funkci nahrazen Raymondem Poincarém, který chtěl konferenci v Janově odložit, ale nakonec uzavřel s britským ministerským předsedou Davidem Lloydem Georgem kompromis. Francie souhlasila s konáním konference a Velká Británie svolila s vyškrtnutím otázky možné revize německých reparací ze seznamu bodů konference a měl zde také být vyjednána garanční smlouva mezi Francií a Velkou Británií. Konference v Janově se sešla v dubnu 1922.⁶⁵

Německá delegace v Janově se obávala izolace Německa, čemuž nasvědčovalo již chladné přijetí od Davida Lloyd George. Tyto obavy zesílily po odděleném jednání britských zástupců s Rusy 14. a 15. dubna 1922. Walther Rathenau ihned po tomto zjištění navázal kontakt se zástupci sovětské delegace a ti souhlasili s pokračováním vyjednávání s Němci. Tzv. Rapallská smlouva vyvolala mezi zástupci na konferenci rozruch a nepřímo tak vedla k jejímu ukončení 19. května.⁶⁶

V čele německé delegace v Janově stanuli říšský kancléř Karl Joseph Wirth a ministr zahraničí Walther Rathenau, zúčastnil se jí také Adolf Georg von Maltzan, který následně napomohl k podpisu Rapallské smlouvy. Janovská konference skončila neúspěchem vyvolaným francouzsko-britskými rozpory, které naopak posílily postavení Německa a mohlo tak naopak dojít k podpisu sovětsko-německé smlouvy z Rapalla 16. dubna 1922,⁶⁷ kterou za Německo podepsal Walther Rathenau a za Sovětské Rusko lidový komisař zahraničí Georgij Vasiljevič Čičerin. Německo posílilo svou novou politiku o přehodnocení orientace mladého státu od západních mocností k Rusku.

To, že se Německo odvrátilo od západních dohodových států, znamenalo ztrátu jejich důvěry a známky své věrohodnosti. Německo sice mohlo využívat nově nabytých vztahů s Ruskem jako výhodné karty pro hru na mezinárodní scéně, ale důvěru, hlavně u Velké Británie, již nikdy plně nezískalo zpět. Tato skutečnost napomohla Poincarému

⁶⁴ SOUKUP, s. 107.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 52–53.

⁶⁷ MÖLLER, s. 150.

k ospravedlnění tvrdého protiněmeckého kurzu jeho země a usnadnilo jeho prosazení.⁶⁸ Ztráta věrohodnosti západu k Německu, především Francie, která se ještě více utvrdila v neústupnosti Němcům, je nazývána jako tzv. rapallský komplex. Poincaré se rozhodl pro naplnění podmínek mírových smluv využít i násilných akcí, přestože hrozilo osamocení Francie.

Podle své vnější podoby byla tato smlouva oficiálně pro dohodové státy skromnou a rozumnou dodatečnou mírovou smlouvou mezi Německem a Sovětským svazem. Ale vězelo za tím něco víc, jednalo se o rozšíření vztahů a spolupráce obou států. Jelikož po smlouvě z Rapalla se upevnila již dříve volně zahájená vojenská spolupráce Německa se Sovětským Ruskem a přerostla v trvalou spolupráci, kterou oba státy zachovávaly až do roku 1933.⁶⁹

Neúspěch konference v Janově měl fatální důsledek také pro Davida Lloyda George, jelikož podle svých kritiků hazardoval s hrozbou odcizení Francie a Spojených států amerických od Velké Británie, která si nemohla dovolit ztratit jejich podporu na mezinárodní scéně, kvůli pošetilému vstřícnému kroku pro Rusko, které chtěl zapojit do evropské ekonomiky. Liberální politik David Lloyd George musel na svou funkci britského ministerského předsedy rezignovat, ve funkci ho vystřídal Andrew Bonar Law, člen Konzervativní strany.⁷⁰

O okupaci německého Porúří rozhodl právě Raymond Poincaré. Obsazení této oblasti se stalo bodem zlomu v mezinárodních vztazích bezprostředně po válce. Stalo se tak z důvodu ekonomických, ale také diplomatických problémů. Co Francouzi a Belgičané ale cítili jako ekonomický existencionální boj a jako dlužné reparace, bylo Němci interpretováno jako čistá zvůle a brutální politika na bedrech jednoho porážkou, reparacemi a lži o válečném dluhu zkoušeného národa.⁷¹

Německo kvůli své špatné hospodářské situaci muselo žádat o moratorium na své reparační splátky, francouzská vláda ho ale Němcům odmítala přiznat bez poskytnutí záruk. Francie osobou Poincarého zaslala Německu nótu, ve které stanovila, že nesplní-li Německo své závazky, použije Francie k jejich vymáhání sílu. Pro Francii a její státní pokladnu věcné reparace představovaly vždy důležitější část splátek než finanční

⁶⁸ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 73.

⁶⁹ HAFNER, Sebastian, *Od Bismarcka k Hitlerovi: Pohled zpět*, Olomouc 1995, s. 114.

⁷⁰ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 73.

⁷¹ KRUMEICH, Gerd, *Der „Ruhrkampf“ als Krieg: Überlegungen zu einem verdrängten deutsch-französischen Konflikt*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 9.

hotovost, byly významnou součástí francouzské bezpečnostní politiky. V očích Francouzů Německo stále hrálo roli ekonomicky silnějšího rivala, se kterým hlavně Francie přímo sousedila.⁷² Jako prostředek vymáhání Francie uvedla okupaci Porúří. Poincaré si v podstatě myslel, že Němci se akorát stále vymlouvají a ve svém stanovisku vůči nim nehodlal ustoupit. Poincaré chtěl zkrátka dosáhnout všeho, na co měla Francie podle mírové smlouvy nárok, přes polovinu válečných reparací tvořil dluh právě Francii. Již na konferenci ve Spa se velmoci dohodly, že Francouzi získají z celkové částky 52 %.⁷³ Neústupnost v plnění reparací byla mimo jiné také dána složitou spirálou válečných dluhů mezi dohodovými státy. V podstatě lze říci, že Spojené státy americké se staly věřitelem Evropy a Velká Británie se dostala do pozice největšího dlužníka, přičemž ale ona sama byla věřitelem několika dalších států. Proto se staly reparace mimo jiné pro Francii důležité, potřebovala je, aby mohla Velké Británii splácet své dluhy.

Německo svou žádost o odložení splátek opakovalo v prosinci 1922 v Londýně, post předsedy konference zaujal nový britský ministerský předseda Andrew Bonar Law. Do dění ale opět zasáhla Francie a ústupek Německu zablokovala, nyní s podporou Itálie (konference se zúčastnil jako zástupce Itálie Benito Mussolini, šlo o jeho první a také poslední účast), moratorium a jiné ústupky by přicházeli v úvahu pouze v případě produktivních zástav.⁷⁴

Francie a Belgie nakonec přistoupily k okupaci německého průmyslového centra v Porúří, což mělo představovat onu věčnou zástavu. Začala tedy Rúrská krize. Nakonec byl ale Poincaré nucen Německu ustoupit. Poincaré souhlasil s úpravou reparací v Dawesově plánu roku 1924. Učinil tak vzhledem k rostoucí zahraniční politické izolaci Francie po okupaci Porúří a přijal tedy ústupky Německu.⁷⁵

2.5 Hospodářský význam Porúří

Hospodářský význam obsazeného Porúří, největší části Porýní, ležel ve vysoce vyvinutém průmyslu. Průmysl zde vzkvétal již v 19. století, kdy se na vzestupu ocitla těžba uhlí, železné rudy a výroba oceli. Bylo to právě uhlí, které určilo Německu jeho hospodářskou budoucnost. Velký význam mělo území díky strojírenskému průmyslu, malému železářství, ocelářství, předení bavlny a tkaní, plátenictví, výrobě hedvábí

⁷² KRÜGER, s. 199.

⁷³ SOUKUP, s. 94.

⁷⁴ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 80.

⁷⁵ *Raymond Poincaré 1860–1934*. In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/biografie-raymond-poincare.html>.

a dalších odvětví výrobního průmyslu. V této oblasti Německa se koncentrovalo plných 23 % průmyslové pracovní síly. Obsazená německá území v Porúří, Porýní a Sársko se zapojovala do společné německé výroby surového železa podílem 77 %, surové oceli podílem 85 % a těžby uhlí z 90 %.⁷⁶ Francii na území Porúří imponoval právě rozvinutý průmysl a vytěženým uhlím si chtěla kompenzovat válečné náhrady Německa. Předválečného maximálního vytěženého množství uhlí Německo docílilo roku 1913, kdy maximální objem těžby uhlí dosáhl 191,5 milionů tun. Pro samotné vnitrostátní využití po odečtení vývozu zůstalo Německu plných 139 milionů tun. Na mezinárodní trh dokázaly průmyslové podniky vyexportovat 33,5 milionů tun a také je prodat. Po odečtení exportu a nutných dodávek na samotnou těžbu zpět v dolech, je patrné, že němečtí průmyslníci i s vysokým exportem dokázali plně zásobovat i domácí trh a pokrýt jeho poptávku.⁷⁷ Právě tato skutečnost, velká těžební síla lákala Francii.

Porúří se pro Německo po první světové válce stalo nejdůležitější průmyslovou oblastí a *de facto* jedinou, jelikož podmínky Versailleské mírové smlouvy narušily jeho hospodářství z důvodu ztráty průmyslových oblastí, především Alsaska a Lotrinska, Horního Slezska a Sársko a tedy většiny producentů železné rudy a značné části uhlí. Po válce zůstalo německé hospodářství ve špatném stavu a země navíc byla finančně vyčerpaná a její státní dluh se zvýšil. Mírová smlouva z Versailles neznamenal pro Německo po hospodářské stránce příslib prosperity také kvůli nuceným hospodářským výhodám, které Německo muselo vítězům války poskytovat. Ztráta Horního Slezska představovala pro Německo vážnou trhlinou do státní ekonomiky, jelikož šlo o jeden z nejdůležitějších uhelných revírů státu. Při ztrátě důlních revírů Horního Slezska a Sársko se uhelné zásoby Německa snižují téměř o třetinu.⁷⁸ Navíc dojde-li ke srovnání předválečné spotřeby uhlí v samotném Německu a poválečných povinných dodávek uhlí Francii, Belgii, Itálii a Lucembursku, v nichž se Německo zavázalo k dodávkám v celkové výši 40 milionů tun (splátky Belgii, Itálii a Lucembursku spolu se splátkami Francii, které byly vyčísleny zvlášť jako reparační splátky a zvlášť jako válečná náhrada), je patrný nedostatek uhlí pro samotné Německo.⁷⁹

Německá vláda se musela zavázat k povinným dodávkám uhlí, které by při ohledu na předválečné hodnoty těžby a maximum z roku 1913 měla být schopna plnit,

⁷⁶ SCHULTZE, Ernst, *Ruhrbesetzung und Weltwirtschaft: Eine internationale Untersuchung der Einwirkungen der Ruhrbesetzung auf die Weltwirtschaft*, Leipzig 1927, s. 12.

⁷⁷ KEYNES, s. 59.

⁷⁸ Tamtéž, s. 58.

⁷⁹ Tamtéž, s. 61.

ale v rámci nového těžebního plánu, který se po válce vyvíjel pomaleji, nedosahoval objem těžby, jenž se pohyboval pouze okolo 161,5 milionů tun,⁸⁰ hodnot před válkou, za což také mohla ztráta důležitých průmyslových oblastí, které se na těžbě podílely. Nově vytvořený plán tudíž nemohl splňovat nastalé potřeby.

Důvodů pro pokles těžby se uvádí několik. Pokles způsobila ztráta důležitých těžebních center, oslabení trhu válkou, v poválečném světě nebyla řada materiálů potřebných k důlní těžbě k dostání, ale také například špatný zdravotní stav horníků. Fyzicky zdatných lidí ubylo, muže oslabily válečné zážitky, které měly za následek menší fyzickou zdatnost, a také se častým jevem stala podvýživa. Životní úroveň dělníků byla špatná a německá vláda, která se potýkala s válečnými reparacemi a ekonomickými problémy, s ní nemohla nic dělat a dále se snižovala. V neposlední řadě by se dalo jako důvod k poklesu těžby označit i pouhé zkrácení pracovní doby. Tento fakt měl sice v rámci veškerých dalších komplikací malý dopad, ale i přesto ho lze mezi důvody poklesu produkce uhlí zařadit.⁸¹ „Herbert Hoover v červenci 1919 odhadl, že těžba uhlí v Evropě (bez započtení Ruska a Balkánu) poklesla z 679,5 miliónu tun na 443 miliony tun.“⁸² Podle tohoto prohlášení měl být pokles těžby zapříčiněn výše zmíněnými důvody, hlavně tedy ochabnutím fyzického úsilí ve spojitosti s prožitou první světovou válkou.

Obzvláště v Porúří byla po válce patrná bytová krize, která úzce souvisí s problémem pracovních sil. Roku 1919 se odhadovalo, že v případě Porúří je třeba navýšit počet zaměstnanců, dělníků i úředníků, alespoň o sto padesát tisíc. Nové pracovní síly se ale kvůli nedostatku bytových jednotek sháněly těžce, jelikož nabídka ubytování nepokrývala potřebnou kapacitu. Sehnání pracovní síly nepředstavovalo tak velký jako sehnat pro pracovníky ubytování. Problém bytové krize následně řešila německá vláda zavedením tzv. nuceného bytového hospodářství (*Wohnungszwangswirtschaft*), v rámci něj docházelo k regulaci výstavby nových bytů a regulaci nájemného.⁸³

Německý ministr financí Matthias Erzberger přišel s plánem obnovy, který zahrnoval mimo jiné daň z majetku a vysokých příjmů. V neposlední řadě jeho plán svěřoval veškerou správu daní, ke které měly jednotlivé země právo, vládě. Inflaci se ale nepodařilo zastavit. Reforma financí od poloviny roku 1919 do jara 1922⁸⁴ nebyla

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž, s. 63.

⁸³ SHEARER, James Ronald, *Shelter from the Storm: Politics, Production and the Housing Crisis in the Ruhr Coal Fields 1918–1924*. In: *Journal of Contemporary History* 34, 1999, 1, s. 19, 21.

⁸⁴ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 51.

úspěchem, neměla žádný vliv na vyrovnaní inflace státního dluhu a zvýšila nenávisť k Erzbergrovi, kterého veřejnost odsoudila a nenáviděla již kvůli sjednání příměří.

První atentát na ministra financí 26. ledna 1920 neskončil úspěchem, ale druhému pokusu o vraždu 21. srpna 1921 již podlehl.⁸⁵ Jeho vražda je označována za počátek politických vražd, které dále následovaly ze strany extrémistických nacionálních organizací proti zastáncům politiky plnění a podobně, jako byl následně například Walther Rathenau nebo také člen bavorského sněmu Karl Gareis. Na základě této skutečnosti se německá vláda rozhodla pro vydání nového zákona na ochranu republiky, nový říšský zákon vydala 28. září 1921.⁸⁶ Co se týče Bavorska, stal se ale bezcenným, jelikož místní úřady jej odmítaly uplatňovat.

Po smrti Matthiase Erzbergera se novým ministrem financí stal Joseph Wirth, který spolu s ministrem zahraničí Waltherem Rathenauem pokračoval v politice plnění mírových podmínek a zavedl dobu úspor. Finanční situace státu se ale nelepšila a propagandistická teorie o tvrdém versailleském míru, který může za špatnou životní situaci Němců, veřejnost stále více přijímala.

Německá vláda čelila nastupující inflaci dalším dotiskem bankovek a ta stále stoupala. Inflace a ztráta průmyslových území představovaly pro Německo vážnou hrozbu. Proto se německá vláda na konferenci v Janově rozhodla vyjednat pro říši úlevy ve splácení reparací a přezkoumání splácení schopnosti. Roku 1923 inflace přerostla v hyperinflaci. Proto bylo průmyslové Porúří pro Německo tak důležité, v důsledku hyperinflace zde ale průmyslová výroba klesla a klesala dále během boje o Porúří. Navíc sem vláda musela odvádět vysoké částky na podporu občanské neposlušnosti zdejších obyvatel. Produkce uhlí klesla ze 160 milionů tun v roce 1922 na 88 milionů tun v roce 1923.⁸⁷

Co se týče železné rudy, zde nenastal takový problém jako v případě povinných dodávek uhlí. Hlavním producentem železné rudy bylo Alsasko a Lotrinsko, obě tato území ale Francie získala zpět pod svou kontrolu. V následném sporu o Porúří si Francie chtěla vynutit především uhelné dodávky. Nicméně úpadek německé produkce železné rudy napomohl v exportu této komodity jiným menším evropským státům. Například se zvýšil export Československa a Polska. Československý export železné rudy a oceli zaznamenal nejvyšší dovozní hodnoty do Německa ve třetím čtvrtletí roku 1923. Celkem

⁸⁵ Tamtéž, s. 52.

⁸⁶ Tamtéž, s. 73.

⁸⁷ SCHULTZE, s. 15.

Československo zvýšilo svůj vývoz v porovnání prvních dvou čtvrtletí let 1922 a 1923 o 40 000 tun. Oproti tomu Německý vývoz těchto komodit zaznamenal propad. Německo exportovalo o 114 000 tun méně.⁸⁸

⁸⁸ JEŘÁBKOVÁ, s. 48.

3 Krizový rok 1923

3.1 Průběh Rúrské krize

Dvěma hlavními problémy roku 1923 v Německu byly okupace německého průmyslového centra Porúří a hospodářská krize. Německem zmítala atmosféra stávek a lidových nepokojů, společností se nesl duch násilí odbojových skupin a různých nacionalistických a militaristických spolků, které se skládaly například z rozpuštěných oddílů Freikorps. Příkladem lze uvést organizaci Consul, která stála za spácháním atentátu na Walthera Rathenaua. Německá veřejnost vnímala Rathenaua jako představitele politiky plnění. Walther Rathenau zaujal ve vládě říšského kancléře Josepha Wirtha post ministra zahraničí. Je uváděn jako typický zastánce politiky plnění versailleské mírové smlouvy, což mělo být součástí obecného programu obnovy. Nicméně se ztotožňoval také s názorem o nutnosti změny mírové smlouvy, o kterou se má Německo stále intenzivně snažit. Rathenau byl členem a spoluzakladatelem Německé demokratické strany (*Deutsche demokratische Partei*; DDP). Snažil se o vyřešení reparační otázky, opětovný rozvoj německého průmyslu a celkově hospodářství.

O německý průmysl měl zájem již za první světové války, kdy stál za jeho rozvojem díky zřízení Oddělení pro válečné suroviny. Lze uvést, že na jeho práci navázali také někteří francouzští politici, kteří měli zájem na francouzském hospodářství a podporovali myšlenku francouzsko-německé spolupráce v oblasti těžkého průmyslu. Spolupráce těchto zemí by v praxi znamenala spojení německého uhlí v Porýní a francouzské železné rudy v Lotrinsku. Francouzi chtěli získat ložiska německého uhlí, díky kterému by mohli hospodařit se železnou rudou na svém území. Vrcholem násilností, které se šířily novou republikou, se stala vražda právě Walthera Rathenaua, kterého zavraždili nejen jako muže politiky plnění, ale také jako Žida. Stal se obětí nacionalistické propagandy, která občany podněcovala k nevoli proti politice plnění. Jedním z propagandistů byl například poslanec za Německou národně lidovou stranu (*Deutschnationale Volkspartei*; DNVP) Karl Helfferich, který slovně útočil na Rathenaua i v říšském sněmu. Jméno Walther Rathenau a jeho činnost následně zneužila propaganda nacionálních socialistů bojujících proti Youngově plánu roku 1929. Rathenau byl ztělesňován jako předobraz židovských tyranů, kteří chtějí zničit Německo.⁸⁹

⁸⁹ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 75.

Na Rathenaua byl spáchán atentát 24. června 1922. I přesto, že měl Rathenau řadu odpůrců, kancléř Joseph Wirth věnoval k uctění jeho památky a zásluh proslov v říšském sněmu den po jeho vraždě 25. června, v němž ocenil ministrovu práci.⁹⁰ Pohřeb se konal 27. června 1922. Stejně jako v Berlíně, kde se v Lustgarten statisíce lidí shromáždily k demonstraci pro republiku, byl pohřeb Rathenaua doprovázen v mnoha městech masovými demonstracemi.⁹¹

Podle historických analýz ale nelze určit přesně, zda vrahové Walthera Rathenaua stáli v politickém spektru čistě pouze napravo, roli zde také hrál levicový extremismus. Z toho lze usuzovat, že s politikou plnění v průřezu nesouhlasila *de facto* celá německá politická sféra. Ta byla velice choulostivá k vnitřním otřesům a pokusům o převrat, což dokazuje dění ve třicátých letech, kdy se velice snadno chopil moci Adolf Hitler podporovaný jako vůdce, který Němce vyvede z jejich nešťastné a vítězi války příliš tvrdě nastavené přítomnosti k lepší budoucnosti, ve které si Němci opět vydobudou svou hrdost a získají zpět uznání na mezinárodní scéně jako silný a neohrožený stát.

Vnitřní situaci nového státu ovlivňovala jeho mezinárodní situace, která si žádala plnění podmínek mírových smluv, a proto se tak na německém území množily politické vraždy. Kromě atentátu na Mathiase Erzbergera a Walthera Rathenaua lze uvést také pokus o vraždu bývalého ministerského předsedy Philippa Scheidemanna, který tou dobou vykonával funkci starosty města Kasselu. Vznikající spolky protestovaly proti současným politikům nejen z politických, ale také hospodářských důvodů. Německem zmítala hospodářská krize a ta měla za následek nedůvěru obyvatelstva k demokratickému uspořádání, stranám a politikům samotným.

Naplnno nefungovala ani spolupráce jednotlivých republik, čehož je dokladem Bavorsko, které například odmítlo plnit nově vydaný zákon na ochranu republiky, který říšský kancléř Joseph Wirth nechal vydat 21. července 1922⁹² po spáchání atentátu na Mathiase Erzbergera. I tato skutečnost vnitřní roztržičnosti měla jistě vliv na mezinárodní chápání nového Německa a jeho uznání, začlenění do evropské politiky a na stále přetrvávající obavu ze strany sousední Francie, která proti němu přicházela se stále více a více vyhraněnějšími postupy. Jejím cílem bylo již od počátku samotné poválečné mírové konference snažit se o to, aby se Francie vrátila do svého mocenského

⁹⁰ MÖLLER, s. 151, 152.

⁹¹ *Trauerfeier für den ermordeten Minister Rathenau*: In: Lebendiges Museum [online], [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/bestand/objekt/trauerfeier-walther-rathenau.html>.

⁹² *Joseph Wirth 1879–1956*. In: In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/biografie-joseph-wirth.html>.

postavení před prusko-francouzskou válkou roku 1870, a oslabit co nejvíce to bude možné Německo. Především ale měla být zničena jeho hospodářská struktura, na níž závisela obnova sil a mocenského postavení Německa. Jako strukturu potřebnou k likvidaci mysleli rozvinutou produkci uhlí a železa a dopravu.⁹³

Vlnu násilí v Německu oživily rozpory mezi zastánci politiky plnění podmínek mírové smlouvy z Versailles a odpůrci této oficiální státní politiky, zvláště uhelných dodávek, proti nimž stanuli na protest němečtí průmyslníci v čele s vůdcem Hugo Stinnesem. Protesty proti oficiální státní politice opět obnovily nárůst násilností. Pravicový tisk bez jakýchkoli zábran tiskl otevřeně výhrůžky politikům plnění a různé spolky s fanatickým zaujetím plánovaly vraždy těchto zrádců národa, kteří se poslušně sklonili před versailleským diktátem jako Rathenau. V neposlední řadě se již touto dobou skupiny začaly vymezovat vůči Němcům židovského původu. Nespokojení občané navazovali na boj v letech 1918–1919, utvářeli různé frakce a plánovali politické vraždy.

Jak již bylo zmíněno, vláda vedená říšským kancléřem Josephem Wirthem na vyostřující se situaci zareagovala vydáním nového zákona na ochranu republiky, proti němuž se ale postavilo Bavorsko. Bavorsko v novém zákonu totiž vidělo zásah do autonomie německých říšských zemí a bálo se hrozby možného zvýšení centralizace politické moci na Berlín a omezení moci jednotlivých vlád.⁹⁴

Karl Joseph Wirth působil ve vládě Výmarské republiky ještě před svým nástupem do funkce kancléře jako ministr financí. Do úřadu říšského kancléře nastoupil po rezignaci Konstantina Fehrenbacha v květnu 1921, který chtěl vyjádřit protest proti vysokým reparačním povinnostem. Fiskální, rozpočtová politika kancléře Wirtha, kterou se snažil změnit vývoj ekonomiky prostřednictvím zasahování státu, nebyla šťastným řešením nastalé situace úpadku německé měny.

Kromě politických problémů se Německo tedy potýkalo také s hospodářským problémem, jelikož finanční situace Německa byla po první světové válce špatná a stále se horšila. Na konferenci v Cannes v červenci 1922 němečtí zástupci žádali o moratorium do konce roku 1922 a ještě na další dva roky. Na rozdíl od Britů ale Francouzi neprojevíli ochotu uvažovat o dalším moratoriu bez věcných zástav a hrozili okupací Porúří. Německá delegace zde na konferenci vyjednala úlevy ve splácení reparací, nicméně

⁹³ KEYNES, s. 27.

⁹⁴ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 73.

ani tento krok situaci Německa nevyřešil.⁹⁵ Wirthova dva kabinetů vytrvaly do 14. listopadu 1922, kdy odstoupil poté, co nastala nová vládní krize.⁹⁶

Novým kancléřem se po Wirthově rezignaci stal Wilhelm Cuno, jehož kabinet byl ustanoven v listopadu 1922. Wilhelm Cuno působil před zvolením do nové funkce jako ředitel společnosti Hapag-Lloyd (*Hamburg – Amerikanische Paketfahrt Aktien Gesellschaft*; HAPAG) a stal se tak prvním nestranným říšským kancléřem Výmarské republiky. Díky jeho působení ve společnosti HAPAG již tehdy neformálně zastupoval německou vládu v zahraničí.⁹⁷

Další jednání o německých reparacích proběhlo 2. – 4. ledna 1923 v Paříži.⁹⁸ Jednalo se o poslední pokus o usmíření situace mezi Francií a Německem bez vojenské cesty. Konferenci předsedal Raymond Poincaré, 4. ledna ale byla bez vidiny dohody mezi státy ukončena.⁹⁹ Tentokrát Poincaré získal podporu Itálie a Belgie pro své plány rúrské okupace a Reparační komise v poměru 3:1, zástupce Velké Británie jediný hlasoval proti, nároky Francie na Porúří uznala z důvodu neplnění dodávek uhlí a stavebního dřeva. Okupace byla německé vládě následně prezentována jako nutné opatření pro bezpečnost a ochranu do Porúří vyslané Mezispojenecké komise ke kontrole továren a dolů, zřízené dekretem francouzského generála Jean-Marie Degoutta 6. ledna (*Mission interalliée de Contrôle des Usines et des Mines*; MICUM). Ředitelem komise se stal Francouz Émile Coste. Komise čítala 72 odborníků (64 jich pocházelo z Francie, 6 z Belgie a 2 z Itálie) z oblasti vojenství, báňského průmyslu a stavebnictví.¹⁰⁰ Komise zde měla dohlížet na těžbu uhlí a dovoz povinných dodávek, 11. ledna započala své působení v Essenu.¹⁰¹

Francouzská vláda Poincarého program na postup komise MICUM a realizaci jejích opatření v Německu zveřejnila již 3. ledna. Program obsahoval jako první bod zkoušku o vyřešení reparační otázky a mezispojeneckých dluhů, dále pak také stabilizaci německé marky a německého finančnictví.¹⁰² Ve stejný den byly tajné rozkazy o okupaci německého území předány veliteli invaze generálu Jean-Marie Degouttovi, dříve než tedy skončila konference v Paříži.¹⁰³

⁹⁵ Tamtéž, s. 76.

⁹⁶ KRÜGER, s. 133.

⁹⁷ Tamtéž, s. 193.

⁹⁸ MÖLLER, s. 154.

⁹⁹ PYSZKA, Hannes, *Der Ruhrkrieg*, München 1923, s. 62.

¹⁰⁰ SOUKUP, s. 124.

¹⁰¹ JEANNESSON, Stanislas, *Übergriffe der französischen Besatzungsmacht und deutsche Beschwerden*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 207.

¹⁰² PYSZKA, s. 51.

¹⁰³ JEŘÁBKOVÁ, s. 39.

Dne 5. ledna 1923, den po ztroskotání pařížské konference, probral Raymond Poincaré poslední detaily rúrské okupace s belgickým ministerským předsedou Georgem Theunisem a ministrem zahraničí Henrim Jasparem. V této počáteční fázi v Belgii ještě neexistoval záměr vojenského obsazení německé průmyslové kotliny, vojenské oddíly měly pouze zajistit bezpečí vývozu z Porúří. Belgická vláda přislíbila poslat 5000 vojáků a 10 techniků, francouzská strana ale 40 000 vojáků a 60 techniků. Vzhledem k této konstelaci sil přetrvávalo pro Belgii riziko v podobě silnější Francie, musela se podřídit a přijmout velení vlastních vojsk francouzským generálem Jean-Marie Degouttem a ne belgickým generálem Luisem Hubertem Rocquoyem, který velel belgické zóně v okupovaném Porýní. Belgická vláda jednohlasně souhlasila s účastí na intervenci v Německu 6. ledna. Toto rozhodnutí Belgie bylo motivováno hlavně dvěma body, a sice zajištěním si reparačních plateb, jak 9. ledna oficiálně prezentoval ministerský předseda Theunis před parlamentem ospravedlnění účasti Belgie na celé akci, a obavou z postupu samotné Francie. Mohlo by dojít k obklíčení území Francií, které by narušilo belgické obchodní vztahy s Německem.¹⁰⁴

Německý velvyslanec v Paříži obdržel rozhodnutí o okupaci Porúří 10. ledna 1923, den před zahájením akce.¹⁰⁵ Když Francie poslala i přes protesty Velké Británie, pro kterou obsazení německé průmyslové oblasti přišlo v nejméně vhodnou dobu, své vojáky do Porúří, byla komise MICUM evakuována do Essenu pod dohledem dvou pěších a jedné jízdní divize. Velká Británie se potýkala s problémy na Blízkém východě a stejně tak na domácí scéně. Její ekonomická situace byla také špatná, řešila nezaměstnanost a také jarní doplňovací volby. Britští politici zároveň upozorňovali na to, že oblast Porúří je závislá na dovozu z okolních oblastí a okupace by znamenala faktické odříznutí území od zbytku státu a to by se pro něj mohlo stát fatální.¹⁰⁶

Raymond Poincaré poté ještě 10. ledna 1923 Němce opět varoval, aby dodržovali splátky uhlí, jak jim předepisovaly paragrafy 17 a 18 druhé přílohy dohody z Versailles části 8, jinak přikročí k okupaci Porúří. Německá strana odpověděla Francii zasláním několika bodů s komentářem jejich výhrůžek. Německo argumentovalo, že hrozící sankce jsou nelegální a pouhé zpoždění dodávek k nim nedává právo, stejně tak k požadování

¹⁰⁴ VAN YPERSELE, Laurence, *Belgien und die Ruhrbesetzung: Wagnisse und Erwartungen*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 100.

¹⁰⁵ ALLEMÉS, M. Frederick, SCHUSTER, Ernest J., *The Legality or Illegality of the Ruhr Occupation*. In: *Transactions of the Grotius Society in the Year 1924* 10, 1924, s. 62.

¹⁰⁶ SOUKUP, s. 125.

náhrady v hotovosti. Německo dále poukazovalo na to, že články 17 a 18 jsou právně vymahatelné, jen co se týče ekonomického a finančního pohledu a žádný stát tedy nemůže ohrožovat německou suverenitu přesunem svých vojáků a úředníků do Porúří. Na zásahu proti Německu se musí shodnout všechny mocnosti.¹⁰⁷

Francie a Belgie odmítaly označení okupace jako vojenské akce, ale pokud by německá vláda znemožňovala práci komise, budou spojenecké jednotky nuceny k zásahu. Německá vláda ale celou akci za vojenskou označila, vyjádřila se o vpádu jako trestné akci a prohlásila, že jde o porušení mezinárodního práva i samotné mírové smlouvy a odmítala s MICUM spolupracovat.¹⁰⁸ Den před zahájením okupace Porúří o celé akci německou vládu informovala francouzská strana formou nóty, v níž mimo jiné také opětovně uváděla, že se nejedná o vojenskou akci ani o akci politického charakteru. Vpád vojenských jednotek do průmyslové oblasti je dán pouze ekonomickými důvody, je tudíž zcela v souladu s Versailleskou mírovou smlouvou.¹⁰⁹ Ve své nótě Francie a Belgie prezentovaly usnesení o obsazení německého území jako potřebu ochrany vyslané komise MICUM a dohledu nad plněním německých dodávek uhlí a dřeva pro Francii. Jako oficiální doprovod komise vstoupilo na území Německa pět francouzských divízií a jednotky belgické armády. Belgický vojenský kontingent byl malý. Čítal na 2000–2500 mužů, které sem vláda poslala přímo z Belgie, nikoli z belgické okupační zóny v Porýní.¹¹⁰ Byla to právě tato pochybná záminka pro v podstatě čistě politicky vynucené rozhodnutí, díky kterému došlo 11. ledna 1923 k invazi, která odstartovala další fázi okupace německého pohraničí.¹¹¹

V den zahájení francouzsko-belgické invaze německá vláda vyhlásila zastavení německých reparačních dodávek uhlí do Francie a Belgie. Říšský komisař pro otázku distribuce uhlí vydal v tento den následující ustanovení. „*Všem dolům na území Porúří. Jelikož Francie a Belgie vojenskou silou pronikly na doposud neobsazené území, nebude Německo za této situace do těchto zemí dodávat reparační dodávky uhlí. [...] A také nebude zajišťovat transport tohoto uhlí po železnici ani vodními cestami.*“¹¹²

Ještě 11. ledna vydal francouzský vojenský velitel rúrské akce ustanovení o uvalení obležení Porúří. Tento dokument obsahoval 9 článků. Mimo nařízení

¹⁰⁷ ALLEMÉS, SCHUSTER, s. 62.

¹⁰⁸ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 81.

¹⁰⁹ JEŘÁBKOVÁ, s. 39.

¹¹⁰ VAN YPERSELE, s. 101.

¹¹¹ KRÜGER, s. 197–198.

¹¹² PYSZKA, s. 74.

o udržování pořádku a povinností policie ustanovení určovalo také principy dopravy a vydávání tiskovin. Poslední článek je věnován samotným trestům. Občané provinili proti rozhodnutí okupační správy stanuli před vojenským soudem. Jako trest mohla být na základě vydaného prohlášení uvalena pokuta ve výši až 10 milionů marek, ale také vězení do 5 let, případně oba tresty současně.¹¹³ Jedním z odsouzených za sabotáže a špionáž byl například Leo Schlageter, pro kterého francouzský vojenský soud vynesl verdikt trestu smrti. Schlageter byl poté za své protiakce zastřelen.¹¹⁴

Již vstup okupačních armád se uskutečnil dle charakteru vojenského obsazení, přestože Francie neustále zveřejňovala prohlášení, že se o vojenský akt nejedná. Militaristický charakter akce získala ale ještě před začátkem celé akce během plánování vstupu vojsk na německé území. Dne 12. ledna do Porúří vstoupilo 6000 mužů s těžkou technikou a v následujících dnech další divize, do března se nacházelo v Porúří na 100 000 vojáků.¹¹⁵ Německá vláda proti nótě protestovala, ve své odpovědi z 12. ledna označila německá vláda vstup vojsk za krajně nejtěžší porušení německých suverénních práv.¹¹⁶ Následně vyhlásila politiku pasivní rezistence, tedy zahájení odporu obyvatelstva proti okupantům – občanské neposlušnosti novým francouzským úřadům. Cunův kabinet poté 19. ledna oznámil zahájení pasivního odporu k francouzské okupaci německého Porúří, čímž započal boj o Porúří.¹¹⁷ Dále se musel potýkat s prohlubující se hospodářskou krizí a úpadkem měny. Díky politice občanské neposlušnosti se Franci zhroutil plán vydobýt si uhelné dodávky a musela věnovat vlastní prostředky na obnovu těžby, ale i dopravu dodávek vlastními silami. Heslem Cunovy vlády ze srpna 1923 bylo – Vydržet, ať to stojí, co to stojí.¹¹⁸ Svého prvotního cíle dosáhla politika pasivní rezistence na konci března, v důsledku německého bojkotu si Francouzi a Belgičané nemohli vymoci žádné reparace.¹¹⁹ Jméno kancléře Cuna je také spojováno s vydáním nařízení dalšího tisku peněz, čímž chtěla německá vláda řešit prohlubující se inflaci. Toto rozhodnutí ale mělo zcela odlišný efekt.

¹¹³ LONGERICH, s. 179–180.

¹¹⁴ KITTEL, Manfred, *Provinz zwischen Reich und Republik: Politische Mentalitäten in Deutschland und Frankreich 1918–1933/36*, München 2000, s. 476.

¹¹⁵ KRUMEICH, Gerd, *Der „Ruhrkampf“ als Krieg: Überlegungen zu einem verdrängten deutsch-französischen Konflikt*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 16.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 12.

¹¹⁷ WINKLER, s. 169.

¹¹⁸ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 83.

¹¹⁹ WINKLER, s. 435.

Podle původního plánu měl být vyslán sbor techniků, s malou silou vojáků pro ochranu, na pomoc reorganizovat správu v tomto důležitém průmyslovém centru Německa a zajistit tak rychlé dodání reparací. Francouzskou armádu do Porúří vedl generál Jean-Marie Joseph Degoutte, v nově okupovaných územích vyhlásil stav obležení a tlačil na německé úřady, aby přijaly rozkazy francouzských vojenských úřadů a požadoval odevzdání zbraní a střeliva ze soukromého vlastnictví. Po příchodu cizích vojáků byl nařízen zákaz vycházení, rozhořela se vlna zatýkání a vyhošťování. Již ke konci února byly vyhoštěny 3000 úředníků a průmyslníků, tehdy ale ještě bez svých rodinných příslušníků.¹²⁰ V časovém rozmezí 3. března – 6. dubna úřady z okupovaného území vyhostily 139 pracovníků železnic s rodinami, 242 lidí uvěznily a 4 lidé byli zastřeleni.¹²¹ Koncem třetího měsíce okupace nová úřední správa z Porúří vystěhovala dalších 3000 Němců, nyní již s jejich rodinami.¹²²

Francouzi nepředpokládali německý odpor, proto je zarazil postoj průmyslníků, kteří odmítli s Francouzi jednat, což ale britský tisk i vláda předpokládali. Zároveň došlo k bojkotu francouzských výrobků a stejně tak ignorování francouzských obchodníků a průmyslníků. Poštovní, telegrafní a telefonní zaměstnanci odmítli poskytovat své služby, železnice odmítly provozovat vlakovou dopravu a německý tisk odmítl vydávat francouzské dokumenty. Na setkání majitelů důlních revírů s okupačními úřady odmítli majitelé poslechnout jejich rozkazy ohledně pokračování plnění reparačních dodávek, přičemž ale šest z největších producentů černého uhlí zatkli a poslali k vojenskému soudu do Mohuče. Horníci pracující v dolech zatčených magnátů vstoupili do stávků.¹²³ Za těmito činy stála sama německá vláda, která nabádala své obyvatelstvo na okupovaném území k neposlušnosti. Solidarita pracovníků s jejich zaměstnavateli ohromila Francouze i Belgičany, jejich hrozby a zatýkání neměly na stanovisko Němců žádný vliv. Spolu s politikou občanské neposlušnosti německá vláda odmítla dále pokračovat v plnění reparačních dodávek, okupační síly na tuto situaci odpověděly posílením belgické posádky a rozšířením okupované oblasti. Dne 23. ledna 1923 byla okupace rozšířena na východ k Dortmundu.¹²⁴ Belgičané začali se skutečnou vojenskou okupací, která s sebou nesla přísné předpisy pod hrozbou finančních trestů až trestů

¹²⁰ KRUMEICH, s. 20.

¹²¹ PYSZKA, s. 138.

¹²² Tamtéž, s. 174.

¹²³ MONOSMITH, Virginia Marie, *The Occupation of the Ruhr 1923–1923*, Los Angeles 1941, s. 31–32.

¹²⁴ Tamtéž, s. 32.

odnětí svobody. Tato vojenská okupace si vyžádala rozmístění 100 000 vojáků,¹²⁵ stejný počet mužů tehdy představoval celou německou armádu.

Záhy po začátku okupace Porúří okupační úřady do Francie odeslaly vlaky se získanou kořistí. Přibližně 147 000 Němců následně z Porúří vyhnaly a jejich majetek zabavily. Ztráty byly na obou stranách. Ke konci července 1923 zabily nepřátelské oddíly 121 civilistů a vyhnaly z domovů na 107 412 lidí.¹²⁶ Německá politika pasivní rezistence, opatření pro její prosazení, dále navýšila počet mrtvých ze 76 na 300 obětí a z 992 zraněných na více než 2000.¹²⁷

Francie si po této akci proti sobě poštvála nejen Němce, ale v každé evropské zemi začaly tiskem vycházet karikatury a novinové články zesměšňující a odsuzující zneužití vojenské síly ze strany Francie. Evropská veřejnost se stavěla proti jednání francouzské okupační správy k civilnímu obyvatelstvu. Tisk zveřejňoval také příběhy lidí z okupace pod podpisy biskupů a univerzitních profesorů.¹²⁸

Jelikož stávka pracovníků v Porúří pokračovala, snažila se francouzská okupační správa provozovat železniční dopravu svépomocí, přičemž na provoz vlakové dopravy uvolnila vlastní i belgické vojáky. Ale brzy se ukázalo, že průmysl a doprava v Porúří nemohou být obnoveny bez německé pomoci, jelikož v mnoha případech byly různé spisy a záznamy potřebné k přepravě uhlí z Porúří převezeny do neokupovaného Německa. Německé dopravní systémy odmítly převést reparační dodávky uhlí do Francie, což plně svázalo rúrský provoz. Majitelé dolů zaplatili svým dělníkům, aby vstoupili do stávky a železničáře vyplácela přímo německá vláda. Pro případ, že by se Francouzům skutečně podařilo pro přepravu najít nějaké lodě nebo vlakové soupravy, prováděli Němci sabotáže. Mnohdy němečtí sabotéři vyhazovali do vzduchu koleje železničních tratí. Často se stávalo, že vlaky určené pro Francii nebo Belgii na jejich cestě přepadli a obsadili Němci a nakonec skončily v Berlíně a podobně. Sabotáže okupační úřady tvrdě trestaly trestány, jak již bylo uvedeno. Zdvihla se také vlna nevole proti separatistům, kteří prosazovali odtržení Porýní od Německa a vytvoření vlastního státu, což Francie podporovala. Francouzi a Belgičané museli do okupované oblasti převézt vlastní strojvůdce, techniky, hlídky a další pracovníky. Především díky dobrovolníkům vzrostl počet pracovníků o 15 000.¹²⁹

¹²⁵ FULBROOK, s. 34.

¹²⁶ SERING, s. 43.

¹²⁷ MONOSMITH, s. 33.

¹²⁸ Tamtéž, s. 36.

¹²⁹ SOUKUP, s. 135.

Francouzi zahájili své protiakce, když došlo k zabavení státního majetku, a sice zachycením tranzitu peněz pro pobočky Říšské banky, zabavováním hotelů, restaurací i soukromých domů. Zároveň okupační správa vydala zákaz hromadění potravin. V únoru 1923 zachytili francouzští vojáci tranzit se 13 miliardami marek a tiskařský lis. Tato zásilka směřovala z Berlína přes Düsseldorf do Kolína nad Rýnem. Německá vláda vydala oficiální prohlášení, ve kterém zhruba polovinu částky označila za dodávku pro Britskou rýnskou armádu. Tímto krokem chtělo Německou rozostřit vztahy mezi Francií a Velkou Británií.¹³⁰

Okupační správě se jejími protiakcemi podařilo zcela oddělit okupované území od zbytku Německa. Úřady také vyhlásily vydávání vývozoých licencí z okupovaného Porúří a výběr daní. V pozdním jaru bylo Porúří odříznuto od zbytku Německa mimo jiné i celní bariérou. Dne 17. ledna 1923 oznámil francouzský vyslanec v Londýně, že okupační správa v Porúří zavádí diskriminační cla na německé výrobky z důvodu neplnění závazků německé vlády. Prosadit je ve Vysoké komisi se ale Francouzům podařilo až 12. února. Německá vláda ale zakázala dodavatelům a výrobcům za tyto licence platit.¹³¹

Zboží mohlo být převáženo z okupovaného Porúří do zbytku Německa, ale pouze po získání vývozní licence a zaplacení 10% cla. Vývoz uhlí, koksu, kolejnic nebo některých chemikálií francouzské úřady zakázaly. Na zboží, které bylo do Porúří nebo také Porýní dovezeno z jiné země přes zbylé území neokupovaného Německa, se celní povinnosti nevztahovaly, pokud obchodník měl potřebný doklad o původu zboží a účet o zaplacení cla od německých úřadů. Obchodníci pro vývoz zboží z okupovaného Porúří přes zbytek Německa potřebovali licenci vydávanou úřadem v Essenu. Jestliže pak šlo o zboží z Porýní, povolení musel vydat příslušný úřad v Emži. Proti tomuto úřednickému aparátu německá vláda protestovala, jelikož obchod mezi Porúřím a Porýním tak zatěžovaly dvě stejné dávky. Stěžovali si i britští obchodníci. K uvolnění podmínek ale nakonec přikročili sami Francouzi a Belgičané, jelikož museli čelit zmatku a stále větší nespokojenosti Němců, kteří hrozili sabotážemi a dalšími protiakcemi. Zároveň také je kritizovaly ostatní státy a obviňovaly z narušování mezinárodního obchodu. Několik ústupků okupační správy ale nebylo nikdy realizováno.¹³²

¹³⁰ Tamtéž, s. 150.

¹³¹ MONOSMITH, 34.

¹³² Tamtéž, s. 126–127.

Stále více sílila kritika kancléře Cuno, ale také ministra zahraničí Hanse von Rosenberga. Kancléř již byl natolik rezignovaný a přepracovaný, že pro složení demise stačil pouze požadavek sociálně demokratické frakce na jeho složení funkce.

Co se týče postoje Spojených států amerických, americké vojenské oddíly jejich vláda na znamení nesouhlasu s francouzským a belgickým zásahem v Porúří 10. ledna z Porýní odvolala.¹³³ Již kancléř Cuno doufal v americkou intervenci ve prospěch Německa. Věřil v podporu Spojených států amerických, německá zahraniční politika tedy nezhálela a snažila se vyjednávat o šancích na zahájení politické a zároveň také ekonomické podpory. Spojené státy se totiž zajímaly o německé hospodářství. Americká iniciativa k zásahu ve prospěch německé strany ale klesala vlivem britské nerozhodnosti.¹³⁴

Spolu se Spojenými státy americkými kritizovala francouzský vpád do Porúří jako kontraproduktivní také Velká Británie, tím se nakonec ukázal být. Zisky z okupace byly pouze natolik vysoké, aby pokrývaly investice. Navíc došlo k ohromnému poklesu franku, který se podařilo zastavit až za pomoci Spojených států.¹³⁵ Francie zde doplatila na provozy dolů, které musela financovat a stejně tak sem museli být importováni horníci, aby měl vůbec v dolech kdo pracovat, když Němci stále trvali na politice pasivního odporu. Navíc během prvních čtyř měsíců okupace Francie a Belgie obdržely z německých dolů méně uhlí a koksů než během čtrnácti dnů běžných dodávek. Plnit plán Francii stálo na milion franků denně a týdenní produkce představovala pouze polovinu původní těžby za jeden den před okupací. Pro Francii se stala také finančně náročná údržba vojenských zařízení. Okupace se jevila jako velice nákladná, více než dokázala její státní pokladna unést.¹³⁶

Dříve již bylo uvedeno, že se Německo po první světové válce ocitlo v ekonomickém propadu. Platební neschopnost Německa se po válce zhoršila v létě 1922, kdy inflace v Německu přerostla v hyperinflaci.¹³⁷ Vysoká míra inflace přesáhla mez 100 % a hyperinflace posléze vedla k rozkladu peněžního systému a všech ekonomických vztahů, tudíž k pádu německé měny, jelikož ta ztratila svou hodnotu. Reparační závazky zvyšovaly nedostatek oběživa, které začalo být dle potřeby neúměrně tištěno, což vedlo k vysoké inflaci. Svůj zlatý standard Německo zrušilo již počátkem první světové války

¹³³ SERING, s. 44.

¹³⁴ MOMSEN, s. 222.

¹³⁵ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 91.

¹³⁶ MONOSMITH, s. 40.

¹³⁷ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 79.

a to umožňovalo tisk nekrytých bankovek. Hyperinflace dopomohla v Německu k vytvoření sociálního i politického rozkolu a stal se z něj stát náchylný k destabilizaci svých poměrů i základů republiky jako takové.

Roku 1923 v Německu vypukla hospodářská krize, za války byly pevně stanoveny ceny potravin a dalších produktů, proto se inflace neprojevila, po ní ale došlo k obnově tržního hospodářství. Klesal německý podíl na světovém obchodu, zlaté a devizové rezervy byly téměř vyčerpány a německá vláda stále po Říšské bance požadovala tisk dalších bankovek, čímž došlo ke znehodnocení měny a hyperinflaci. Bankovky se tiskly stejným způsobem jako denní tisk, na velké role papíru. Tiskem bankovek německá vláda jako hlavní závod pověřila státní tiskárnu, ta ale nestíhala doplňovat potřebné peníze a proto se do tisku bankovek zapojilo ještě několik dalších tiskáren.

Jelikož se hodnota německé měny měnila ze dne na den, později lze říci i z hodiny na hodinu, vyplácely se zaměstnancům denní mzdy, následně dostávali mzdu i několikrát za den. Došlo také na případy vyplácení mzdy v naturáliích a rozvíjel se směnný obchod. Při pohledu na cenu potravin se zdál rozsah inflace ještě zřetelnější. Hodnota marky se zcela znehodnotila, 9. ledna 1923 stálo na berlínské tržnici jedno vejce 800–810 marek, luxusnější komodity stály ještě mnohem více peněz, například půl kila kávy mělo cenu 26–36 000 marek.¹³⁸ V červnu 1923 stálo v Berlíně půl kila vepřového masa zhruba 10 000 marek, jeden chléb téměř polovinu.¹³⁹

V říjnu roku 1923 byla hodnota amerického dolaru 25 miliard papírových marek. Zhoršování poměru papírové marky ke zlaté marce měl následující průběh - v lednu 1920 poměr činil 15,4:4, v lednu 1922 45,7:1 a v prosinci 1922 1807,8:1. Americký dolar měl v lednu hodnotu 18 000, v srpnu se 4,6 miliony a v listopadu se 4,2 biliony marek.¹⁴⁰ Na inflaci nejvíce doplácely nižší a střední vrstvy závislé na platech a mzdách. Ovšem lze nalézt i případy, kdy někteří Němci na znehodnocené měně dokonce vydělali. V takových případech se jednalo hlavně o dlužníky, ale také majitele nemovitostí, kteří si vzali na nákup nových strojů nebo další jiné investice půjčky, které ale stále spláceli znehodnocující se měnou. Nové investice je tak přišli velmi levně. Také díky inflaci sílili průmysloví magnáti, například Hugo Stinnes a další, jejichž společnosti se měnily v mocenská impéria. Němci se stávali stále více nedůvěřiví k novému demokratickému

¹³⁸ MÖLLER, s. 156.

¹³⁹ BERG, Manfred, *Gustav Stresemann. Eine politische Karriere zwischen Reich und Republik*, Göttingen 1992, s. 71.

¹⁴⁰ MÖLLER, s. 155.

systemu a sílil německý nacionalismus. Po nedodržení výše reparačních dodávek Francii začala okupace průmyslového Porúří a také v tomto případě lze vysledovat nacionální cítění jak Němců v okupovaném pásmu ke zbylé republice, tak Němců z okolních krajů ke krajanům v Porúří. Protože ale Francie nechtěla v této akci zůstat sama, aby z okupace nevznikla čistě francouzská akce, účastnily se jí i belgické jednotky.

Hospodářská krize v Německu se urovnala až po nástupu Gustava Stresemanna do funkce říšského kancléře během tzv. 100 kritických dní během boje o Porúří, mimo jiné se právě proto řadí mezi významné politiky Výmarské republiky vedle Friedricha Eberta a Walthera Rathenaua.¹⁴¹ Dne 13. srpna 1923 jmenoval prezident Ebert Gustava Stresemanna do čela německé vlády, současně zastával post ministra zahraničí.¹⁴² V době Stresemannova jmenování se stát ocital na okraji rozvrácení. Německem zmítalo hned několik problémů, a sice nepokoje po obsazení Porúří francouzsko-belgickým vojskem, pádící inflace, separatistické tendence v Porýní a Bavorsku a podobně.¹⁴³ Úřad říšského kancléře získal poté, co se Cunova vláda začala hroutit nejen kvůli situaci v Porúří, ale také z důvodu stávek, nepokojů a totálního zhroucení marky, což vedlo ke generální stávce 10. srpna 1923.¹⁴⁴ Pod Stresemannovým vedením se utvořila tzv. Velká koalice, ve které působily strany od SPD k DVP, která již měla dostatečnou sílu k vydávání nových zákonů.¹⁴⁵ Kabinet neměl plnou podporu ani ze strany SPD ani od DVP, navíc v očích nacionalistů byl Stresemann zrádcem národa, jelikož politiku pasivní rezistence ještě před svým zvolením do funkce podporoval a teď ji najednou chtěl ukončit.¹⁴⁶

Stresemann ukončil nákladnou politiku pasivní rezistence se souhlasem celého kabinetu, oficiálně ji vláda ukončila 26. září 1923.¹⁴⁷, čímž boj o Porúří nabral zcela jiný směr. V tento den německá vláda vydala výzvu k ukončení pasivního odporu, v níž zdůvodňovala své rozhodnutí. Hlavním argumentem byla špatná hospodářská situace Německa a stále rostoucí náklady na podporu občanské neposlušnosti. Boje v německém pohraničí si dle vyjádření berlínské vlády nárokují stále větší finanční podporu, která v předchozím uplynulém týdnu činila 3500 bilionů marek, přičemž

¹⁴¹ ERDMANN, Karl Dietrich, *Gustav Stresemann. Sein Bild in der Geschichte*. In: *Historische Zeitschrift* 227, 1978, 3, s. 599.

¹⁴² WINKLER, s. 438.

¹⁴³ JONES, Larry Eugene, *Stabilisierung von Rechts. Gustav Stresemann und das Streben nach politischer Stabilität 1923–1929*. In: POHL, Karl Heinrich (Hg.), *Politiker und Bürger. Gustav Stresemann und seine Zeit*, Göttingen 2002, s. 164.

¹⁴⁴ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 83.

¹⁴⁵ KITTEL, s. 479.

¹⁴⁶ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 83.

¹⁴⁷ KRÜGER, s. 206

náklady v právě probíhajícím týdnu jsou odhadovány na téměř dvojnásobek. Také z důvodu ukončení někdejší produkce v obsazených oblastech se hospodářský život v Německu ocitl v rozkladu. Ekonomika je podlomena i v neobsazeném Německu, proto vláda přikročila k ukončení boje proti okupačním úřadům. V otištěné výzvě vláda svým občanům jasně předeslala, že politika pasivní rezistence musí být ukončena nejen v zájmu budoucnosti Porúří a Porýní, ale také v zájmu celého Německa. Nebezpečí, které se nachází v její probíhající podpoře, musí být odvráceno.¹⁴⁸

Došlo k prosazení dohod mezi komisí MICUM a rúřskými podnikateli. Stresemann také nabídl francouzské a belgické vládě možnost utvoření společné komise, která by vyjednala podmínky pro zahájení prací v uhelných dolech a továrnách v Porúří, zároveň se měla zabývat také ozdravením hospodářské situace na okupovaném území. Francie ale odmítla vyjednávat přímo s německou vládou, argumentovaly tím, že pasivní rezistence sice byla oficiálně odvolána, ale prakticky se Němci v Porúří stále drží její politiky a odmítají s francouzskými úřady komunikovat a pracovat pro ně. Raymond Poincaré tedy prosadil, aby se německá vláda *de facto* obešla a komise MICUM měla uzavírat bilaterální dohody se samotnými průmyslníky, což by Francii zajistilo reparační platby bez dalších průtahů. Stresemann ustoupil a dovolil, aby jednotliví němečtí průmyslníci uzavírali s MICUM smlouvy.

Dne 5. října 1923 započalo jednání německého těžebního spolku (*Bergbaulicher Verein*) se zástupci komise. Brzy poté s nimi ale jednotliví průmyslníci začali uzavírat dohody samostatně. Do konce října podobné smlouvy o dodávkách surovin a průmyslových výrobků podepsalo na 17 % německých podnikatelů. Se šesti nejvýznamnějšími německými průmyslníky, mezi které patřil také Hugo Stinnes, MICUM uzavřela smlouvy ale až v listopadu.¹⁴⁹ Nicméně tyto dohody ale nepředpokládaly budoucí spolupráci německých a francouzských podnikatelů. Gustav Stresemann byl opětovně jmenován kancléřem 6. října.¹⁵⁰ Říšský kancléř se dále se soustředil na razantní omezení státních výdajů a ukončení vydávání inflačních bankovek, které se nezadržitelně tiskly a spolu s financováním vysokých nákladů na sociální podpory, například válečné penze, mohly za razantní nárůst inflace. Ta zapříčinila, že se měna stala bezcennou. Americký dolar měl k roku 1914 hodnotu 4,2 marek a stále stoupal, vrcholem byl leden roku 1920, kdy měl jeden dolar hodnotu 64,8

¹⁴⁸ LONGERICH, s. 187–188.

¹⁴⁹ JEŘÁBKOVÁ, s. 41.

¹⁵⁰ WINKLER, s. 440.

marek, následně se situace uklidnila, ale pouze na krátkou dobu. V lednu 1921 se inflace opět razantně prohloubila a v červenci roku 1922 bylo za dolar požadováno již 493,2 marek a v lednu 1923 až 17 972 marek. Ani tato částka ale nezůstala nejvyšší, po inflační explozi se hodnota dolaru v listopadu 1923 vyšplhala na neuvěřitelných 4 200 000 marek.¹⁵¹ Stresemann si získal důvěru umírněných velkopřemyslníků a zároveň měl podporu sociálních demokratů, na rozdíl od Cuna, od kterého se odvrátily i ty strany, které jeho kabinet tolerovaly.

Vládním nařízením kancléř ustanovil Rentovou banku, která měla právo tisknout novou stabilní německou měnu – rentovou marku. Vydání rentové marky inicioval ministr financí Hans Luther, následně ho provedl říšský komisař pro měnu Hjalmar Schacht dle zmocňovacího zákona ze 13. října.¹⁵² Tvůrce nové měny, nového prezidenta Říšské banky Schachta veřejnost obdivovala jako úspěšný kouzelník. Muži, kteří se postarali o vydání nové měny, ale neudělali nic víc než to, že využili několik klasických opatření, která by se jistě dala uvést do praxe již dříve, kdyby k tomu byla vůle, a sice přísná kontrola tisku bankovek, úsporná opatření všeho druhu a nová úprava daní a cel. Zpočátku se pro dělníky vymezily bídné mzdy, ale alespoň byly spolehlivé.¹⁵³

Rentová marka měla na přechodnou dobu umožnit státní financování a ukončit tak stále se prohlubující hyperinflaci. Teprve vydání rentové marky 15. listopadu 1923¹⁵⁴ zastavilo spirálu hospodářského propadu Německa. Nová německá měna ale nemohla být kryta zlatým standardem, k jejímu krytí tedy německá vláda využila průmyslové objekty a zemědělské pozemky, které zatížila hypotékou. Rentová banka po vytisknutí první části marek rozdělila bankovky mezi Říšskou banku, jiné další banky a vládu, z těchto nových peněz pak bankovní ústavy a také německá vláda poskytovaly zemědělství nové finanční prostředky. Rentová banka měnila znehodnocenou měnu za novou v poměru jeden bilion říšských marek za jednu rentovou marku.¹⁵⁵ Byla nastolena důvěra v novou měnu mezi německou veřejností a hyperinflace se dostávala pod kontrolu. Německá vláda si po stabilizaci měny mohla dovolit vydat upravené směnné kurzy jak rentové marky k papírové marce, tak i papírové marky k dolaru. Hospodářská stabilizace Německa stála koncem roku 1923 ale ještě úplně na začátku a vedle pozitiv přinášela také negativa dopadající na obyvatelstvo hlavně formou snížení mezd, deregulace nájemného,

¹⁵¹ FULBROOK, s. 34.

¹⁵² NIEDHART, s. 90.

¹⁵³ MANN, s. 38.

¹⁵⁴ NIEDHART, s. 90.

¹⁵⁵ Tamtéž.

znehodnocení úspor na 15 % hodnoty zlaté marky a prodloužením pracovní doby. Stále platila osmihodinová pracovní doba, ale v případě potřeby se mohla navýšit na deset hodin. Reálné mzdy dosahovaly 70 % předválečné úrovně a stoupala také nezaměstnanost.¹⁵⁶

Emise nové měny nicméně představovala první pozitivní událost roku 1923, díky které mohlo opět dojít ke stabilizaci německého hospodářství a samotné měny, díky čemuž tedy mohla být také zahájena jednání Německa s ostatními státy – Francií, Velkou Británií a Spojenými státy americkými o dalším budoucím plánu válečných reparací a to také z toho důvodu, že Stresemann získal současně funkci ministra zahraničí a byl odhodlán jednat o nové modifikaci splátek.¹⁵⁷ Rentovou marku německá vláda zavedla jako dočasnou a k návratu ke dřívější německé měně došlo 30. srpna 1924, kdy vláda vydala mincovní zákon. Podle tohoto zákona pak v říjnu 1924 dočasnou rentovou marku nahradila opět definitivní měna a říšská marka opět vešla v platnost. Kurz nově zavedené říšské marky byl již krytý zlatem.¹⁵⁸

Do poloviny září 1923 vydala říšská vláda na podporu Porúří 3500 bilionů inflačních říšských marek. Škody způsobené německému hospodářství se odhadovaly na 3,5 až 4 miliardy zlatých marek. Okupace Porúří ještě urychlila hypertrofickou inflaci německé měny, když se roku 1923 ke všem problémům táhnoucím se od první světové války, přidaly ztráty z nevybíraných daní a cel a další pokles produkce.¹⁵⁹ Rúrská krize spolu s vyhlášením pasivní rezistence měly velmi negativní dopad na německé hospodářství, nicméně problémy se nevyhnuly ani Francii. Navíc vláda nikdy nedokázala škody, které způsobila politika pasivního odporu plně nahradit. Vláda zafinancovala průmyslovým podnikům na 60–70 % jejich nákladů i ztrát, nikoli plnou částku. Toto rozpětí lze vidět například ztrát uhelných dolů, které byly vyčísleny na 730 milionů říšských marek, ale stát zaplatil pouze 556 milionů, a chemického průmyslu, kde škody vystoupily do výše 71 milionů a stát odvedl pouze částku 50 milionů. Ve finále lze říci, že celá okupace Porúří a boj německé vlády proti ní zatížili německé hospodářství mnohem více než platba reparací.¹⁶⁰

¹⁵⁶ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 94.

¹⁵⁷ ERDMANN, s. 609.

¹⁵⁸ MORAVCOVÁ, *Výmarská republika*, s. 90.

¹⁵⁹ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 95.

¹⁶⁰ JEŘÁBKOVÁ, s. 45.

Díky okupaci Porúří Francie získala reparace ve výši 900 milionů zlatých marek, výdaje francouzské vlády však byly daleko vyšší.¹⁶¹ Francouzská agrese narušila vztahy s jejím tradičním spojencem Velkou Británií. K nedůvěře Velké Británie k Francii došlo z důvodu narušování britské politiky zaměřené na zachování rovnováhy sil, Velká Británie se následně raději přiklonila k pomoci Německu.

Byla to právě Rúrská krize, která podnítila jednání o tom, jak mají válečné reparace do budoucna vypadat a otevřela se opět otázka schopnosti Německa je splácet. Následovala řada investic Spojených států amerických do obnovy německé ekonomiky, tento postup je nazýván jako dolarový déšť, který skutečně podpořil hospodářství Německa. Mimo tuto finanční pomoc se Spojené státy americké také zasloužily o vydání Dawesova plánu, který upravil reparační povinnosti Německa, jak je předepsala Reparační komise, a jeho závazky snížil, přičemž také mimo jiné německá *Reichsbank* nově podléhala mezinárodní kontrole.

Gustav Stresemann se po ukončení okupace Porúří v čele německé vlády vydržel krátkou dobu, pouze do 23. listopadu 1923,¹⁶² kdy kvůli své nepopulární vnitřní i zahraniční politice musel na post kancléře rezignovat. Hospodářská krize roku 1923 ale podnítila radikalizaci obyvatelstva a měla i politické důsledky. Podle představ komunistů měl nastat tzv. Německý říjen, obdoba revoluce v Rusku. V říjnu vznikly v Sasku a Durynsku dělnické vlády, i přesto že vznikly legální cestou, centrální německá vláda v Berlíně vnímala oba tyto zemské kabinetů jako hrozbu. Nastaly také pouliční boje v Hamburku mezi pravicovými extrémisty a policií. Tato situace se stala výhodnou také pro Adolfa Hitlera v Bavorsku, revoltovalo i Porýní, v jehož případě vůdci povstání vyhlásili v Cáchách 21. října 1923 Rýnskou republiku nezávislou na Berlínu.¹⁶³ Rýnský separatismus ztrácel na hodnotě po ukončení politiky pasivní rezistence. Separatisté požadovali mimo jiné i vlastní rýnskou měnu a zavedení nové německé měny, rentové marky, bylo tedy také důvodem neúspěchu snah o odtržení Porýní. Tuto celistvost Německa mimo jiné jako mezinárodně politické uznání také garantoval Dawesův plán.

Hitler zorganizoval útok jednotek úderných oddílů (*Sturmabteilung*; SA) na oficiální veřejné setkání bavorské vlády s veřejností. Tato akce 8. listopadu 1923 vešla ve známost jako pивní puč.¹⁶⁴ V noci z 8. na 9. listopadu vyzval Hitler říšskou vládu

¹⁶¹ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 55.

¹⁶² BERG, s. 71.

¹⁶³ MÖLLER, s. 157.

¹⁶⁴ KITTEL, s. 479.

a bavorskou zemskou vládu k abdikaci. 23. listopadu generál Seeckt Hitlerovu Národní socialistickou německou dělnickou stranu (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*; NSDAP) zakázal, stejně tak komunistickou stranu.¹⁶⁵ Jednotkám policie se tehdy ale ještě zdařilo zjednat pořádek. K Hitlerovi a Ludendorffovi se přidala pouze hrstka jejich nejbližších sympatizantů a policie je zvládla jedinou salvou z pušek.¹⁶⁶

Spolu se svým francouzským protějškem Aristidem Briandem se Gustav Stresemann zasloužil o smír mezi oběma zeměmi, který nastolila konference v Locarnu roku 1925. Stresemann nabídl sousedním zemím uznání německých západních hranic, čímž Německo tedy potvrdilo výsledky první světové války, jelikož již oficiálně přijalo nové hranice. Na konferenci v Locarnu, která proběhla ve dnech od 5. do 16. října 1925, bylo předloženo sedm locarnských dohod, k jejich podpisu následně došlo 1. prosince v Londýně.¹⁶⁷ Německo, Francie a Belgie vzájemně uznaly své hranice, vznikl tak Rýnský garanční pakt. Stresemann byl natolik realistou, že jako první německý politik uznal poválečný *status quo* i se všemi nevýhodami pro Německo a vytvořil tak podmínky k jejich postupnému odstraňování. S nabídkou jistého předchůdce tohoto paktu přišla německá vláda již před okupací Porúří, kdy se snažila odvést pozornost od nedodržení věcných plateb reparací a alespoň si nějakým způsobem naklonit Francii. Ta ale naopak s podporou Itálie a Belgie hrozila tvrdými sankcemi, což nakonec vedlo k invazi do Porýní.¹⁶⁸ Locarno Němcům pomohlo, protože dalo tomu, co jim ostatní státy v mírové smlouvě nadiktovaly, zdání jisté dobrovolnosti.

Za tuto svou politiku usmíření získal Stresemann Nobelovu cenu míru. Stresemannovy zásluhy pro rozvoj Německa jsou nesporné, stabilizoval německou měnu, odvolal politiku pasivní rezistence, udělal tedy vstřícný krok, díky kterému utvořil cestu k jednání s Francií a jejímu odchodu z Porúří, a v neposlední řadě Německo pozvedl opět mezi evropské mocnosti a byla nastolena opět důvěra v Německou říši, což dokládá rok 1926, kdy se ostatní státy dohodly na jejím přijetí do Společnosti národů a Rady Společnosti národů, kde získala stálé místo a hlas.

Další Stresemannova léta v německé politice, léta 1924–1929, se označují jako období hospodářské prosperity a kulturního rozkvětu. Po hospodářské stabilizaci Německa se zlepšovala i jeho mezinárodní politická situace. Stresemannovi se podařilo

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 159.

¹⁶⁶ MANN, s. 38.

¹⁶⁷ WINKLER, s. 173.

¹⁶⁸ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 54.

zlomit odpor nacionalistů proti novému reparačnímu plánu hlavně díky tomu, že přijetí Dawesova plánu bylo podmíněno odchodem okupačních vojsk. Nacionalistická opozice plán totiž vnímala jako další, tentokrát dobrovolný, versailleský diktát. V jistém smyslu se uplatnila vnitřní pospolitost, ustaly vraždy a puče, strany extrémní pravice ani levice nesílily a Bavorsko se plně zapojilo do nových poměrů, socialisté a liberálové a podnikatelé a předáci odborů diskutovali na poklidných jednáních.¹⁶⁹ Spojené státy americké a Velká Británie svým diplomatickým tlakem donutily Francii k evakuaci německého Porúří.

Německá ekonomika se poté v ohrožení ocitla ve vleku Velké hospodářské krize, kterou započal pád na newyorské burze v říjnu roku 1929, šlo o takové zhroucení cen na burze, jaké od 18. století svět nezažil.¹⁷⁰ Hospodářská krize ovlivnila ve třicátých letech řadu států a Německo nebylo výjimkou, dokonce vedle Spojených států amerických patřilo mezi nejvíce postižené státy, kde v nejhlubším bodě krize průmyslová výroba dosahovala 50 % předválečného stavu a co se týče zemědělství, zde produkce dosáhla pouze 31 %.¹⁷¹ O reparačních platbách tou dobou jednali zástupci Německa, Francie a Velké Británie v Lausanne s cílem vyjednat pozastavení plateb. Jelikož se Německo ocitlo v tísnivé hospodářské situaci, získalo moratorium. Po tomto odkladu splátek ale Německo v pokračování jejich umořování nezačalo, jelikož se k moci dostal Adolf Hitler, který již dále neměl v úmyslu nějaké dluhy zaplatit, když je ani neuznal za oprávněné. Ale právě jeho politika Německu dopomohla k opětovnému nastartování ekonomiky, započalo se s válečnou výrobou a stavbou dálnic, které daly Němcům opět práci, a životní úroveň se začala opět zlepšovat.

¹⁶⁹ MANN, s. 40–41.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 72.

¹⁷¹ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 72.

4 Vliv Rúrské krize na ostatní státy

4.1 Postoj Velké Británie k invazi do Porúří a její vliv na britský trh

Během boje o Porúří se velká pozornost soustředila na Velkou Británii, která dala najevo, že nesouhlasí s francouzskou invazí, ale stejně se dostala do pozice, kdy jí nemohla bránit. Velká Británie totiž byla závislá na podpoře Francie v otázce sporů na Blízkém východě a tak si nemohla dovolit ztratit zde její podporu popřením francouzských nároků na věcnou zástavu nesplněných německých reparačních dodávek. Britská vláda se poté 26. ledna během jednání o budoucnosti Kolínské zóny rozhodla ve své okupaci Kolína nad Rýnem pokračovat.¹⁷²

Německá vláda předpokládala, že Velká Británie vystoupí proti francouzskému agresorovi na její straně, místo toho si ale držela rezervovaný odstup a během prvních dvou měsíců o celé situaci mlčela, nevydala žádné prohlášení a čekala, jak se situace bude vyvíjet. V březnu 1923 se zvyšoval tlak na změnu postoje londýnské vlády, měla alespoň zaujmout ke krizi na kontinentě nějaké stanovisko, proto se v britském parlamentu otázka okupace Porúří skutečně otevřela. Labouristická strana chtěla vládu přimět k nějaké akci, ale konzervativci stále prosazovali vyčkávání. Vůdce labouristů Ramsay MacDonald 25. ledna podal návrh, aby Velká Británie požadovala po Francii její oficiální prohlášení o cílech v Porúří. Po zjištění atmosféry na britské politické scéně, začala německá vláda se svou agitací. Díky tomu, že se Velká Británie rozhodla zabývat se sporem Francie a Německa, dala se do pohybu jednání nejen Němců s Brity, ale také Francouzi a Belgičany. Kabinet se musel rozhodnout, na jakou stranu sporu se postaví a zda stáhne svá okupační vojska z Porýní, čímž by Velká Británie odsoudila francouzskou agresi a došlo by k poškození jejich vztahů nebo zda ustoupí a schválí francouzské kroky.¹⁷³

Co se týče příklonění se k jedné straně sporu, panovala v britské vládě shoda mezi ministrem zahraničí lordem Curzonem a ministrem financí Stanleyem Baldwinem, že nejprospěšnější pro Velkou Británii bude zachování dobrých vztahů s dohodovými státy, což podporovali také ministr války lord Derby a první lord admirality Leopold Charles Maurice Stennett Amery, které lze označit za profrancouzskou kliku. Narušení vztahů mezi Velkou Británií a Francií měl zabránit postoj tzv. benevolentní pasivity londýnské vlády. Velká Británie po zahájení okupace Porúří vyčkávala a dlouze

¹⁷² SOUKUP, s. 128.

¹⁷³ ARENDT, Hondo Clayton, *Great Britain and Ruhr Occupation*, Vancouver 1992, s. 19.

se rozhodovala, na čí stranu se ve sporu postavit, nakonec zvolila střední cestu neutrality a vyhlásila postoj tzv. benevolentní pasivity, jejímž cílem bylo během okupace Porúří vyvarovat se konfliktům s Francouzi a Němci. Velká Británie se nechtěla do konfliktu vměšovat, jelikož její zásah by podle britských politiků také oddálil dobu, kdy by si obě strany sporu mohly uvědomit svou chybu a přikročily by k jednání.¹⁷⁴ V rámci této politiky také měl zástupce Velké Británie ve Vysoké komisi, jejíž agendou byla správa okupovaného Porýní, nově nařizeno nerozhodovat či neúčastnit se hlasování ve věci okupace Porúří. K důležitému hlasování o orientaci britské politiky v rámci Porúří, a tedy zaujetí postoje benevolentní pasivity, došlo již 11. ledna.¹⁷⁵ Stanovisko, které britská vláda oficiálně zaujala, se ale nezamlouvalo členům labouristické strany, kteří se ještě ten samý den distancovali od politiky Francie v Německu. Nicméně odchod britských vojsk z Kolínské zóny, jak také labouristé navrhovali v rámci vlny solidarity s napadeným Německem, si nepřáli jak Francouzi tak ani samotní Němci, kteří v jejich přítomnosti viděli přeci jen nějakou eliminaci francouzského vlivu. Odvrácení se od politiky benevolentní pasivity by také Francouzi mohli vnímat jako porušení neutrálního stanoviska Velké Británie, čehož se britský parlament obával, jelikož jako protiúder by Francie mohla změnit podporu britské věci na Blízkém východě. Setrvání britských vojsk bylo v očích britských politiků také jediné řešení, jak zabránit francouzskému odtržení Porýní od Německa. Proto britský parlament v prosinci 1924 odhlasoval, že britská okupace Kolína nad Rýnem bude pokračovat.¹⁷⁶

Politika benevolentní pasivity záhy projevila své nedostatky a ukázala se být pro britskou okupační správu v Porýní až příliš složitá. Britští úředníci působící v Německu přesně nevěděli, jak si tento postoj, který zaujala jejich vláda správně vysvětlit. Někteří se klonili spíše na stranu Němců, jiní chtěli navázat spolupráci s Francií. V okamžiku, kdy německá vláda pozastavila dodávky reparací, se objevily první problémy. Mimo jiné nastal problém také v případě přepravy uhlí z Porúří a francouzských vojáků sem, jelikož spojnice tratí ležela v britské okupační zóně. Železničáři odmítali vypravovat vlaky z Kolína nad Rýnem do Francie a tím tak narušovali neutrální postoj Velké Británie. Francouzi nemohli nutit k odmítnutí nařízení německé vlády o pasivním odporu Němce v britské zóně, tuto pravomoc měli pouze sami Britové, kdyby tak ale učinili, popřeli by svou neutralitu. Ale možnost pracovníků

¹⁷⁴ JEŘÁBKOVÁ, s. 41.

¹⁷⁵ SOUKUP, s. 125.

¹⁷⁶ MOMSEN, Hans, *Aufstieg und Untergang der Republik von Weimar 1918–1933*, Berlín 2009, s. 128.

železnice přejít do stávkový byla hrozbou pro samotnou britskou správu, jelikož ta zde neměla dostatek svých sil. Jevilo se stále více jasněji, že politika benevolentní pasivity je neudržitelná. Proto se Francie a Velká Británie dohodly na kompromisu o možné přepravě francouzských vlaků přes Kolín nad Rýnem.¹⁷⁷

Byla odsouhlasena stejná míra železniční dopravy jako před začátkem okupace plus deset vlaků denně navíc, které ale musel vypravit výhradně německý drážní personál, o čemž si mysleli, že by tento návrh mohl být pro německou vládu přijatelný. Francouzi poté, co zástupci Německa na jednání o železniční dopravě v britské okupační zóně souhlasili s návrhem na počet vlaků s možností projíždět přes tuto zónu, prosadili úpravu dohody o další dva vlaky navíc. Dne 29. března 1923 vstoupila v platnost frankfurtská dohoda o železniční přepravě. Ale již 1. března Vysoká komise, která spravovala okupované Porýní, vydala výnos č. 149, podle něhož byly železniční tratě na původním okupovaném území i na území nově získaném, kromě britské zóny, předány pod kontrolu francouzsko-belgickému úřadu Správa železnic na okupovaném území (*Régie des chemins de fer des territoires occupés*; zkráceně *Régie*). První přímý vlak na trase z Essenu do Paříže vypravily francouzské úřady 7. března.¹⁷⁸

Régie ale řízení železniční dopravy nezvládala, vlaky se ztrácely i se zbožím, které převážely do dalších států. Proto nový úřad vybíral pro přepravu méně frekventované tratě, hlavně také mimo stávkující území. Tyto tratě se ale tím pádem záhy staly přetěžované. Ztráty zaznamenávala ale také lodní přeprava na řekách Růhr a Rýn, kde se objem zboží měl mezi lety 1922 a 1923 snížit až o polovinu.¹⁷⁹

Pozastavením dodávek se Německo otevřeně postavilo proti Vysoké komisi, jež měla schvalovat všechna nařízení Berlína týkající se obsazeného území. Pokud německý občan v britské zóně poslechl výnos své vlády a přerušil dodávky reparací, měl být britským soudem souzen za to, že porušil nařízení Vysoké komise. Tím by ale britští úředníci a soudci nedodrželi politiku benevolentní pasivity a postavili by se na stranu Francie. Pokud by tak odmítli učinit, podporovali by Německo.

Politika benevolentní pasivity se ukázala být pro Velkou Británii nešťastným řešením. Neměla vliv pouze na činnost britských úředníků v Kolínské zóně, ale také na domácí politickou scénu monarchie. Kritizovali ji nejen labouristé, ale nově i poslanci, kteří se původně vyslovili pro zaujetí neutrálního postoje. Ti nyní žádali podporu Paříže.

¹⁷⁷ SOUKUP, s. 126.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 135.

¹⁷⁹ JEŘÁBKOVÁ, s. 46.

Také domácí tisk poukazoval na skutečnost, že je na čase přehodnotit britskou zahraniční politiku. Neutrální postoj Velké Británie byl kritizován i v mezinárodním měřítku, další Evropské státy stále více naléhaly na britské politiky, aby ve věci Porúří konečně zaujali aktivní postavení, a to zejména Itálie. Italští politici požadovali po britském parlamentu, aby se postavil do sporu mezi Německem a Francií jako prostředník a vyjednal smír. Jelikož ale Velká Británie do sporu skutečně nechtěla vstoupit, objevila se myšlenka zapojení Spojených států amerických do evropské krize v roli prostředníka místo ní, nicméně ani Spojené státy se nechtěly nechat zatáhnout do dalších evropských problémů. Britský ministr zahraničních věcí Lord Curzon se rozhodl interpelovat v parlamentu a kladl důraz na změnu postoje Velké Británie s tím, že být neutrální neznamena nezapojit se do sporu jako zprostředkovatel.¹⁸⁰

Postoj lorda Curzona podpořil naděje německé vlády na smír a ta odeslala do Londýna návrh na vyrovnání, Francie ho ale jako nedostatečný odmítla. Tento květnový návrh ale získal podporu u italských a japonských politiků, proto Velká Británie, která vycítila šanci na urovnání záležitostí, požadovala po Německu ještě další ústupky, aby Francie mohla být uspokojena a mohlo se tak přikročit k vyjednávání. Nový upravený návrh Německo odeslalo 7. června 1923.¹⁸¹

I přesto ale Velká Británie nedokázala přimět Německo a Francii k zahájení společného jednání a britští politici opět sklízeli kritiku i na domácí scéně, kterou podpořila také neustálá nejednotnost britského parlamentu ohledně podpory určité strany sporu. Poslanci stále nebyli za jedno, koho mají ve sporu podpořit a čí nároky budou zastupovat, sílila tak myšlenka na předání celé věci Společnosti národů. Francie nakonec odmítla vyjádřit se i k novému německému návrhu a stále trvala na ukončení politiky pasivní rezistence bez jakýchkoli francouzských ústupků. Francie začala být v britském kabinetu chápána jako agresor a politici se začali od prosazování podpory jejích nároků odvracet. 11. června lord Curzon také vydal prohlášení, že dle britského parlamentu je francouzské jednání také v rozporu s mírovou smlouvou z Versailles.¹⁸² Stále silněji začala být francouzská invaze považována za nezákonnou. Stále větší francouzská neústupnost stavěla Německo v očích britského veřejného mínění do role oběti. Pomoc Němcům nabízela různá britská sdružení jako například *Mosley Committee* nebo také *The German Distress Relief Fund*. Proti situaci v Porúří se také oficiálně postavil

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 40.

¹⁸¹ SOUKUP, s. 146.

¹⁸² ALLEMÉS, SCHUSTER, s. 62.

canterburský arcibiskup. Problém rúrské krize se řešil i na britských univerzitách. Většina veřejnosti ale nestránila ani jedné straně sporu, obyvatelstvo Velké Británie toužilo hlavně po míru a urovnání evropských záležitostí z důvodu poválečné vyčerpanosti.¹⁸³

Nótou ze dne 11. srpna 1923, kterou zaslal lord Curzon do Paříže, byla odsouzena francouzská okupace jako nezákonná.¹⁸⁴ Mezitím v Německu Cúnův parlament ztratil důvěru a kancléře nahradil Gustavem Stresemannem. V britském kabinetu se názory na postoj Velké Británie v záležitosti Porúří stále měnily, až zbyly pouze dvě možnosti. Velká Británie mohla celou věc postoupit arbitráži Společnosti národů nebo přikročit k separátní akci. Britský ministerský předseda Stanley Baldwin se sešel 19. září 1923 na britském velvyslanectví v Paříži s Raymondem Poincarém. Tito státníci se již dohodli na společném postupu. Poincaré využil zmatky v britské politice a získal od Baldwina podporu. Gustav Stresemann pod tlakem událostí politiku pasivní rezistence v září 1923 odvolal.¹⁸⁵

V lednu 1924 proběhly ve Velké Británii všeobecné volby a poprvé v historii kabinet sestavila labouristická strana. Labouristé během rúrské krize zastávali proněmecký postoj a chtěli razantně vystoupit proti Poincarému. Ministerský předseda a ministr zahraničí Ramsay MacDonald ale nastoupil smířlivou politiku proti Francii, ale v rámci své vlastní mezinárodní politiky souhlasil s konání londýnské konference, která pro Francii znamenala jasnou prohru v boji o Porúří a Porýní. Na podzim 1924 se k moci ve Velké Británii dostali opět konzervativci, ti ale pokračovali, co se týče Porúří, v politice předchůdce MacDonalda.¹⁸⁶

Rúrská krize by se dala označit z pohledu mezinárodní situace jako zkouškou pro britskou zahraniční politiku, ale také udržení důstojnosti politiků před britskou veřejností. I přesto, že se na Velkou Británii strhla kritika za její liknavý, váhavý přístup, okupace Porúří měla příznivý vliv na její obchod s uhlím a železem, v němž bohatla díky navýšení cen, které nastalo po uzavření německých dolů. Ještě před rokem 1923 britský obchod vzkvétal, narůstala produkce těžařského průmyslu a po uzavření dolů v Porúří se Velká Británie stala hlavním dodavatelem uhlí. Ještě v prosinci 1922 se britská produkce navýšila na 5,5 milionů tun týdně.¹⁸⁷

¹⁸³ SOUKUP, s. 166.

¹⁸⁴ ARENDT, s. 4.

¹⁸⁵ SOUKUP, s. 144.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 173.

¹⁸⁷ JEŘÁBKOVÁ, s. 48.

Zvýšila se kapacita uhelné produkce a díky tomu bylo uhlí exportováno i do Spojených států amerických a dalších zemí. V polovině roku 1923 se britský vývoz zvýšil oproti stejné době roku 1922 o 18 %. Těchto 18 % činilo 26,5 milionů tun, kterých se vytěžilo navíc. Celkem Velká Británie roku 1923 vytěžila 278,5 milionů tun, přičemž domácí trh spotřeboval pouze 10,2 milionů tun.¹⁸⁸

Britští majitelé uhelných dolů na rúrské krizi profitovali. Dodávky uhlí do Francie se roku 1923 v poměru k roku 1922 zvýšily z 13,6 na 18,8 milionů tun a dodávky do Belgie z 3,5 na 6,5 milionů tun. Rostl také vývoz do Nizozemí a Itálie, zde již ale rozdíl nebyl tak razantní jako v případě Francie a Belgie. Export zde vzrostl v průměru o necelá 2 %.¹⁸⁹ Nicméně zisky Velké Británie rostly, v roce 1923 utržila za export uhlí 21,1 milionů liber, který rok předtím činil pouze 10,4 milionů liber. Výnosy Velké Británie ale nenarostly do takové výše jen díky zvýšení exportu, ale hlavně díky nárůstu cen. Jelikož britské doly záhy plně využily veškerou svou kapacitu a nemohly dále svou produkci navyšovat, rostla tak cena vytěžených surovin.¹⁹⁰

Roku 1923 se cena vývozního uhlí zvýšila o 12,2 % a dále se zvyšovala přes 30 % původní ceny a v dubnu 1923 se cena zvýšila dokonce již o 70 %. Podobný rozvoj zaznamenal také obchod se železem. Počet funkčních pecí se zvyšoval a měsíční produkce stoupla z 567 900 tisíc na 714 200 tisíc tun a stejně tak narůstala produkce oceli. Od roku 1922 se produkce železa zvýšila o 50 % a produkce oceli o 46 %. Negativní zásah krizí v Porúří ale utrpěl britský obchod s vlnou. Vlnu Velká Británie vyvážela hlavně do Německa, a proto tento trh utrpěl ztráty. Ovšem největší ztráty, které Velká Británie utrpěla kvůli krizi na kontinentě, způsobily ztráty z investic do evropských kontinentálních měn.¹⁹¹ Vývozní ceny ve Velké Británii vyvrcholily v květnu 1923, poté ale začaly klesat. Ke konci tohoto roku získaly exportní komodity stejnou hodnotu jako v prosinci 1922.¹⁹²

Britská dominia z Rúrské krize nezískala žádné benefity, naopak musela Velké Británii platit navýšené ceny za uhlí, železo a ocel. Na exportním trhu měla dominia špatné postavení a okupace Porúří ovlivnila každou zemi s výjimkou jihu Afriky, jeho

¹⁸⁸ SCHULTZE, s. 232.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 233.

¹⁹⁰ JEŘÁBKOVÁ, s. 47.

¹⁹¹ SCHULTZE, s. 134.

¹⁹² JEŘÁBKOVÁ, s. 48.

export do Německa zůstal stabilní. Nicméně se dovoz ostatních dominií, převážně Kanady a Austrálie, do Německa zvýšil.¹⁹³

Po vypuknutí bojů v průmyslovém Porúří zaznamenala Velká Británie největší nárůst exportu uhlí do Belgie. Tento obchod se zvýšil o plných 86 %. Velká Británie také začala dovážet větší množství uhlí do samotného Německa, export do této země vzrostl o 76 %. Další významné zvýšení zaznamenal tento obchod s Francií, sem Velká Británie dovážela o 38 % více uhlí. Roku 1924 ale tyto obchodní vztahy začaly ochabovat.¹⁹⁴

4.2 Důsledky okupace pro Spojené státy americké

Dvacátá léta jsou v americkém měřítku označovány za období neobvyklé prosperity. Produkce uhlí a železa stoupala, stejně tak jako produkce v dalších průmyslových odvětvích. Mohlo by se zdát, díky údajům o navýšení produkce železa o zhruba 25,2 milionů tun ve srovnání let 1921 a 1923, že ochabnutí rúrské produkce a vývozu nastartovalo americký trh, ale vývoz Spojených států se nijak razantně nezvýšil, jen dále slibně pokračoval. Stejný případ byla produkce uhlí, která se zvýšila mezi lety 1921 a 1923 dokonce o cirka 152 milionů tun.¹⁹⁵

Reálné vysvětlení nárůstu produkce a zisků Spojených států amerických tkví v nárůstu prosperity v rámci obchodního cyklu. Ještě v letech 1920 a 1921 byl americký obchod na stupnici cyklu níž a roku 1923 tak přirozeně stoupl. Americký vývoz se zaměřoval hlavně na uhlí, železo a ocel. Ostatní produkty ze zemědělství a jiných odvětví, které Spojené státy exportovaly, úspěchu státu zase až tolik nepomohly. Úspěch amerického exportu ležel v obchodu s uhlím, železem a ocelí, tyto komodity tvořily většinu vývozního zboží.¹⁹⁶

4.2.1 Dawesův plán

Velká Británie se ale v poslední čtvrtině roku 1923 také snažila získat podporu Spojených států amerických, s jejichž přičiněním by Velká Británie dokázala Francii přimět k souhlasu s vytvořením komise pro úpravu německých reparací. Americká veřejnost byla pomoci nakloněna až poté, co Francie i po odvolání pasivní rezistence odmítla s německou vládou jednat. Zároveň také zájem Spojených států podnítil bývalý britský

¹⁹³ SCHULTZE, s. 237.

¹⁹⁴ JEŘÁBKOVÁ, s. 48.

¹⁹⁵ SCHULTZE, s. 253.

¹⁹⁶ MANN, s. 43.

premiér David Lloyd George, který Spojené státy navštívil v říjnu 1923 a ve svých projevech upozorňoval na strašné podmínky, které v Evropě panují, a volal po americké intervenci. Americký prezident Calvin Coolidge následně vyjádřil Velké Británii podporu pro svolání mezinárodní konference k řešení otázky německých poválečných splátek.¹⁹⁷

Raymond Poincaré nemohl návrh mezinárodní konference odmítnout, a proto souhlasil, aby tato konference ustanovila komisi expertů, která má prošetřit německé možnosti, ale pouze v případě, bude-li mít pouze poradní hlas a bude pod záštitou Reparační komise, bez účasti německého delegáta a s podmínkou nezměnitelnosti výše německých reparací, jak byly stanoveny v květnu 1921. Koncem listopadu se skutečně sešla Reparační komise, která měla ustanovit dvě skupiny expertů, které měly začít s šetřením.

Dne 11. prosince 1923 Spojené státy souhlasily s vysláním svých expertů do Evropy. Důležitější první skupinu měl vést americký finančník Charles Gates Dawes, druhou komisi pak vedl londýnský bankéř Reginald McKenna. Dawesova komise začala pracovat 14. ledna 1924.¹⁹⁸

Předsedou těchto obou výborů se stal právě Dawes, bývalý ředitel rozpočtového byra Spojených států amerických. Dawesova komise, jejíhož zasedání se účastnil také Owen D. Young, předseda správní rady *General Electric*, předložila svůj návrh k řešení německých reparací 9. dubna 1924.¹⁹⁹ Plán měl podporu britského premiéra MacDonalda i celé labouristické vlády a ve Francii také nastala vhodná situace pro přijetí Dawesova plánu, jelikož na jaře zde padla Poincarého vláda. Otevřela se tak cesta k ukončení rúrské krize. Dawesův plán tedy potvrdila jak Velká Británie, tak Německo, Belgie, Itálie a nakonec i Francie. Lze tvrdit, že teprve s příchodem roku 1924 se projevila ochota dělat to, k čemu mohlo dojít již dříve, a sice ochotě dohodnout se a uzavřít příměří. Ve Francii Poincarého vystřídala vláda demokratů, ve Velké Británii se k moci dostala dělnická strana a Spojené státy americké se rozhodly vrátit na evropskou scénu. K tomuto kroku Spojené státy ale dospěly jen proto, aby podpořily hospodářskou situaci Německa, která souvisela s evropským trhem, jenž byl schopen teprve po stabilizaci německého hospodářství kupovat americké výrobky.²⁰⁰

¹⁹⁷ SOUKUP, s. 167.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 168.

¹⁹⁹ WINKLER, s. 450.

²⁰⁰ MANN, s. 39.

Dne 9. dubna 1924 Dawesovy komise ukončila svou práci a uveřejnila prozatímní ujednání o německých válečných reparacích dle tzv. Dawesova plánu. Nový plán splátek byl německou vládou přijat 16. dubna.²⁰¹ Velká Británie ho chtěla uvést do praxe co nejdříve, započalo tedy vyjednávání s novým francouzským premiérem Édouardem Hériotem. Francouzský premiér souhlasil s jednáním o přijetí Dawesova plánu v Londýně, ale nejprve tak mělo dojít pouze mezi spojeneckou delegací, teprve poté měli být k jednání přizváni zástupci Německa.

Konference v Londýně začala 16. července a trvala do srpna 1924.²⁰² Jednání se účastnily Velká Británie, Francie, Belgie, Itálie, Japonsko, Portugalsko, Řecko, Rumunsko, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců a jako pozorovatel Spojené státy americké. Konferenci předsedal britský ministerský předseda MacDonald. K jednání ostatní mocnosti přizvaly Německo 5. srpna, jehož zástupci byli ministr zahraničí Stresemann a ministr financí Hans Luther. 18. srpna zástupci jednajících zemí dospěli k dohodě. Francie a Belgie se navíc zavázaly, že do roka stáhnou své jednotky z Porúří.²⁰³

Londýnská konference podtrhla faktickou prohru Francie v tomto sporu, již dříve se francouzské okupační úřady musely vzdát naděje na vlastní rýnskou měnu a nezávislého železničního aparátu, poté musela souhlasit s vytvořením komise k řešení německých reparací a na konferenci byly tyto výsledky potvrzeny, navíc musela přislíbit stažení se z německých oblastí. Pro případ, že by se nesplácení schopnost Německa v budoucnu opakovala, dohodla se komise, aby Francie nemohla opakovat svou invazní akci, že celý případ bude postoupen k posouzení Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Po přijetí Dawesova plánu došlo ke zrušení instituce MICUM i *Régie*.

Podstatou Dawesova plánu představovalo odpolitizování reparací a převedení úvah do sféry ekonomie. Plán nestanovil celkovou sumu dluhu ani délku splátek, nedošlo ke zrušení výsledků konference v Londýně z roku 1921, ale pouze revizi londýnského plánu. Plán upravil výši ročních splátek, která stoupala v závislosti na výkonnosti německého hospodářství, plán také stanovil, z čeho se mají splátky čerpat a jak mají být platby zajištěny.

²⁰¹ NIEDHART, s. 171.

²⁰² LOTH, Wilfried, *Die Ruhr im europäischen Kontext*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 316.

²⁰³ MÖLLER, s. 163.

První rok mělo Německo zaplatit jednu miliardu marek, druhý a třetí rok 1,2 miliardy. Teprve pátým rokem mělo být dosaženo původní výše splátek, jak je stanovil londýnský plán, a sice 2,5 miliardy.²⁰⁴

Kontrolu nad plněním splácení reparací převzal výbor zahraničních expertů a Říšská banka se musela podrobit reorganizaci a dostala se pod mezinárodní dohled. Tato opatření znamenala zásah do německé suverenity, ale měla také výhody, jako například převod sumy v markách na devizy již nebyla starostí německé vlády, ale tzv. reparačního agenta. Tento agent, jehož funkci zastával Američan Gilbert Parker, působil v Berlíně a předsedal kontrolnímu úřadu zahraničních expertů.²⁰⁵

Na podporu hospodářského oživení a rozvoje byl Německu poskytnut mezinárodní úvěr ve výši 800 milionů zlatých marek.²⁰⁶ Tato půjčka spolu s výnosem železnic umožnila první splátku. Kromě jiného další významný bod v Dawesově plánu představovala revize financování spojeneckých armád v Porýní. Napříště se měly výdaje za okupaci stát součástí reparací. Po přijetí plánu započala emancipace Němců v neobsazené, ale i obsazené části země, stabilizovala se měna, která zároveň začala posilovat v poměru k franku. Zároveň směnný kurz marky vůči libře činil osmnáct marek za jednu libru, díky čemuž rostly finanční náklady vojáků v britské okupační zóně.

Projekt splácení reparací dle Dawesoav plánu, byl stále ještě nemoudrý, ale přeci jen vhodný vzhledem k okolnostem krize minulých let, stavil se k možnostem Němců mnohem realističtěji. Dawes do něj zahrnul pouze takové cíle, které se skutečně mohly po Německu vymáhat. Německu se skutečně podařilo díky snížení reparací a jejich rozložení do delšího časového horizontu, stabilizačním půjčkám a spolu s přijetím nutných opatření nastartovat svou ekonomiku. Po jeho přijetí Francouzi a Belgičané opustili Porúří a o rok později došlo na vypracování smluv, které měly poskytnout Francii a Belgii bezpečí ze strany Německa, zároveň ale zabezpečit Německo proti Francii, aby se již nemohla opakovat situace s okupací Porúří. Ručiteli smluv se stala Itálie a Velká Británie, ty měly v případném sporu pomoci napadenému, ať již šlo o jakoukoli stranu sporu. Systém spolenectví všech proti všem zhruba znamenal obsah smlouvy z Locarna roku 1925.²⁰⁷

²⁰⁴ NIEDHART, s. 223.

²⁰⁵ MOMSEN, s. 224.

²⁰⁶ WINKLER, s. 451.

²⁰⁷ MANN, s. 39.

Po roce 1924 nastala stabilizace průmyslu a rostla mechanizace, s ní i koncentrace uvnitř jednotlivých průmyslových oborů. Docházelo ke slučování majetků a tedy vzniku velkých komplexů – například *Vereinigte Stahlwerke*, které získaly pod svou kontrolu zhruba čtyři desetiny železářské a ocelářské výroby. Sílily také kartely.²⁰⁸

Americký finanční expert Charles Gates Dawes sestavením nového plánu ke stabilizaci německé měny a nového splátkového kalendáře získal celosvětové uznání. Pro jeho mistrovskou diplomacii v tomto letitém sporu o německé reparace mu byla udělena Nobelova cena míru.²⁰⁹

²⁰⁸ Tamtéž, 34.

²⁰⁹ *Charles G. Dawes – Biographical*. In: The Official Web Site of the Nobel Prize [online], [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1925/dawes-bio.html.

5 Evakuace okupačních zón v Porýní a Porúří, vyřešení otázky reparací

Britská okupace Porýní trvala od roku 1918 do přelomu let 1929 a 1930, přičemž Kolínská zóna byla evakuována na přelomu let 1925 a 1926. Jako hlavní důvod, proč Britové setrvali v Porýní tak dlouho, je uváděna obava především z Francouzů než z Němců, kteří bránili Německu v jeho hospodářském vývoji.²¹⁰ Lze tedy tvrdit, že hlavním cílem britské rýnské armády bylo zamezit Francii rozpínání sil v Německu. Francouzská a belgická vojska se stáhla z Porúří zpět roku 1925. Ještě před zahájením konference v Locarnu byla tedy ukončena okupace Porúří a dohodoví spojenci vrátili Německu i města obsazená roku 1921. Díky Locarnu se tak dovršil čas k předčasnému vyklizení celého Porýní a jako první byla v Porýní vyklizena tzv. Kolínská zóna již koncem roku 1925, k dalším ústupkům ale nebyla francouzská strana ochotná. Stresemann ale i nadále usiloval o navrácení veškerého obsazeného území.

Podle podmínek Versailleské mírové smlouvy se měly z německé okupované zóny stáhnout první spojenecké jednotky po pěti letech. Porúří pak mělo být evakuováno rok po uvedení Dawesova plánu do praxe a opět mělo být zapojeno do společného ekonomického i politického života Německa.²¹¹ Roku 1925 tedy měla být jako první vyklizena tzv. severní zóna, jejíž součástí byla také britská okupační zóna. Proti tomu ale vystoupila Francie, která trvala na pokračování správy Kolína nad Rýnem. V prosinci 1924 se britská vláda rozhodla pro setrvání svých okupačních vojsk a jejich evakuaci odsunout, přičemž argumentovala tím, že v Porúří zůstávají francouzské jednotky. 10. ledna 1925 bylo oznámeno odsunutí akce vyklizení Porúří. U německého obyvatelstva se proti tomuto jednání zdvihla vlna nevole, jelikož odsunutí evakuace do budoucna nebylo projednáno s německou vládou a dohodové spojence ani nenapadlo jako kompromis Německu nabídnout alespoň evakuaci Porúří.²¹²

Evakuace Kolínské zóny byla spojena s otázkou německého odzbrojení, kontrola procesu odzbrojování začala v září 1924 a byla ukončena v lednu 1925. Mezispojenecký vojenský výbor ve Versailles (*Inter-Allied Military Committee*; Versailleský výbor) ve své zprávě uvedl, že odzbrojování Německa probíhá dle plánu a Francie situaci pouze zveličuje, když argumentuje proti odchodu svých vojsk z Porúří tím, že Němci podmínky odzbrojování neplní. Proto zástupci tohoto výboru předali německé vládě odpověď,

²¹⁰ SOUKUP, s. 189.

²¹¹ JEŘÁBKOVÁ, s. 43.

²¹² MOMSEN, s. 247.

ve které bylo uvedeno, že se spojenecké okupační síly z Německa stáhnou poté, co bude plně převedena produkce továren na mírovou výrobu, reorganizována policie a mimo jiné také plně podle podmínek mírové smlouvy uspořádána armáda.²¹³

Na konferenci v Locarnu bylo Německo přijato zpět do mezinárodní evropské politiky a od této konference dohodoví spojenci stále obtížněji ospravedlňovali přítomnost svých vojsk v německém pohraničí a to nejen v mezinárodním kontextu, ale také před vlastní domácí veřejností. Britští politici se rozhodli pro vyklizení své zóny k datu 1. prosince 1925.²¹⁴ Po sedmi letech okupace britské vojenské jednotky opustily Kolín nad Rýnem.

Teprve na zasedání Společnosti národů roku 1928 bylo Německu nabídnuto jak ze strany Velké Británie, tak i ze strany Francie vyklizení zbylého Porýní, a sice pod podmínkou, že Německo bude souhlasit s novou úpravou válečných reparací, jak je stanovil Youngův plán. Tento nový plán revidoval úpravy reparací Dawesova plánu, o revizi původního plánu jednala komise v Paříži od 11. února do 7. června 1929.²¹⁵ Uvolnění celého Porýní se tak mělo uskutečnit do konce června roku 1930, proto Stresemann naléhal na německou vládu, aby urychleně Youngův plán přijala.

V září 1928 bylo rozhodnuto, že bude svolána komise hospodářských expertů ke konečnému rozhodnutí o výši reparačních splátek, jelikož premiér Raymond Poincaré byl ochoten jednat o vyklizení Porýní pouze ve spojitosti s otevřením otázky reparací. Gustav Stresemann požadoval předčasné vyklizení oblasti, spěchal na rychlé zbavení se finanční kontroly, jak ji ukládal Dawesův plán. Francouzský prezident Aristide Briand tedy stanovil jako podmínku jakéhokoli vyjednávání o evakuaci Porýní přijetí nové úpravy plánu německých reparací. V únoru 1929 tedy zahájila svou činnost nová komise expertů, nyní i se zástupci Německa, pod vedením Owena D. Younga a v červnu předložila svůj návrh. O přijetí tohoto návrhu jednala první haagská konference v srpnu 1929.²¹⁶

Odchod posledních dohodových armád z mohučské zóny v Porýní byl stanoven na 30. června 1930. Youngův plán byl schválen 20. ledna 1930 se zpětnou platností od září 1929. Německý Říšský sněm ho schválil 12. března. Tímto novým plánem byly reparace poprvé časově omezeny, Německo mělo své závazky splácet do roku 1988,

²¹³ Tamtéž, s. 183.

²¹⁴ Tamtéž, s. 259.

²¹⁵ NIEDHART, s. 177.

²¹⁶ FULBROOK, s. 37.

přičemž roční výše splátek byla nyní nižší než v případě předchozího Dawesova plánu. Celkově mělo Německo zaplatit 114 miliard marek. Byla také zrušena kontrola finančnictví německé vlády a byly tedy zrušeny úřady pro tuto kontrolu určené. Reparace tedy nově měla převádět jako prostředník basilejská Banka pro mezinárodní platby.²¹⁷

Proti Youngově plánu se následně v Německu opět zvedla vlna nevole nacionalistů spolu s pravicovými stranami, a to již roku 1929 a začali se prosazovat národní socialisté v čele s Adolfem Hitlerem. Díky jeho přijetí ale spojenecká vojska opustila pohraničí Německa o pět let dříve, než bylo stanoveno v mírové smlouvě z Versailles. Stresemann svým nátlakem na vládu zařídil přijetí plánu a pomohl tak Německu k získání svých území zpět, přestože byl během podpisu Youngova plánu již dávno mrtvý. Během oslav vrácení Porýní, se ale na tohoto významného muže zapomnělo a ani prezident Paul von Hindenburg ani tehdejší říšský kancléř Heinrich Brüning ve svých projevech na jeho činnost pro vlast neupozornili. Stresemannovi především ale bylo Německo vděčné za svou zahraniční politiku.

²¹⁷ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 70.

6 ZÁVĚR

Nevole německého obyvatelstva k poválečnému uspořádání a versailleské mírové smlouvě v zemi vyvolala kritiku politiky plnění i jejich zastánců. Hospodářskou krizí zmítaná země byla vhodnou půdou pro radikalizaci obyvatelstva. Lze říci, že to jak vítězné státy Dohody naložily s poraženým Německem, ovlivnilo jeho politický vývoj. Stejně tak nezaújatý postoj evropských mocností během bojů o Porúří. Rúrská krize byla charakteristickým důvodem nedůvěry německé veřejnosti k ostatním zemím v otázce spravedlivého míru. Budoucí nacistické Německo tak mělo své kořeny již v době záhy po uzavření míru po první světové válce.

Důvod k okupaci Porúří představovalo nedodržování splátek pro Francii ze strany Německa. Německé hospodářství bylo zasaženo válečnými investicemi, vysokým státním dluhem, zdlouhavým a těžkým přechodem na mírovou výrobu. Německo bylo všeobecně ochromeno. Kvůli územním ztrátám, které stanovila mírová smlouva, přišlo také o průmyslové oblasti v Horním Slezsku, Sársku, Alsasku a Lotrinsku a Porúří se stalo *de facto* jedinou průmyslovou oblastí, která ale měla být schopna plnit veškeré předepsané dodávky. Německá produkce ale klesala. Důvodem poklesu nebyly pouze územní ztráty, ale také chybějící pracovní síly, nedostatek materiálů potřebných pro těžbu, všeobecné oslabení poválečného trhu a podobně. Francie, zejména prostřednictvím Raymonda Poincarého, stále neústupně trvala na svých nárocích na reparace bez jakýchkoli výjimek a možností revize. Raymond Poincaré shledával na německé straně pouze výmluvy, proč Francie nemá dostat to, na co má nárok, co jí Německo dluží a o co kvůli jeho zdrcující válce přišla. Autorka tedy poukázala na francouzskou agresi a snahu o revanš. Francie věřila, že si díky vojenskému obsazení této vysoce vyvinuté průmyslové oblasti zajistí povinné dodávky. Opak byl ale pravdou. Již na počátku úvah o obsazení Porúří Velká Británie a Spojené státy americké varovaly Francii před kontraproduktivitou celé akce a ta také nastala.

Prohlášení německé vlády o zahájení politiky pasivní rezistence veřejnost kladně přijala a obyvatelstvo Porúří téměř okamžitě zahájilo bojkot francouzských okupačních úřadů, sabotáže a stávký. Zde se ukázalo jisté faktické prodloužení první světové války, čímž autorka chtěla poukázat na stále trvající, lze říci tradiční rivalitu mezi Francií a Německem. Francie musela sama financovat těžbu v uhelných dolech a stejně tak sehnat pracovní síly. Pro obě strany sporu se okupace stala prodělečnou, Francie měla vysoké investice na udržení chodu průmyslové výroby a německá vláda se musela

potýkat s vysokými náklady na podporu občanské neposlušnosti, vyplácení mezd bez pracovní povinnosti a podobně. Zde se potvrdila hypotéza o značném přispění německé vlády kancléře Wilhelma Carla Cuna ke zhoršení hospodářské situace, která nakonec roku 1923 vyvrcholila. V listopadu 1923 pak došlo k inflační explozi. Tato špatná situace podnítila obyvatelstvo Německa k budoucí podpoře režimu Adolfa Hitlera a ochotě přetvořit Německo na autoritářský stát, který v podstatě představoval návrat ke starému režimu monarchie. Tehdy se Německo ocitalo v době pořádku, která v očích Němců předcházela hroznému zacházení s Německem.

O otázce výše německých reparací mocnosti několikrát diskutovaly. Versailleská mírová smlouva neurčila jejich výši, ta byla ustanovena až na konferenci v Londýně roku 1921 na 132 miliard marek. Následně byla několikrát upravena, konečnou úpravou se stal Youngův plán. I přes tyto snahy mezinárodních konferencí dohodnout se na společném ulehčení Německu, se kterým souhlasila nakonec i Francie, bylo patrné, že ani jedné dohodové mocnosti se nechtělo opustit svůj tradiční spojenecký řád. Evropské státy stále nebyly ochotny přijmout Německo mezi sobě rovné mocnosti. Velká Británie nebyla připravená přeorientovat svou zahraniční politiku z Paříže na Berlín a v případě Francie k tomuto kroku nebylo připraveno ani veřejné mínění. Britská veřejnost s Němci během Rúrské krize soucítila a požadovala po svém parlamentu pevnější postoj na mezinárodní scéně, kterým by mohla vyjednat shodu znesvářených stran. V práci bylo nutné poukázat na stále xenofobní strach z Německa, který ovlivnil evropské politiky. Další hypotéza byla potvrzena. I přes zobrazení Německa jako napadeného a slabšího státu při okupaci Porúří nebyla mezi politiky chuť zařadit Německo zpět na lepší pozici v evropské politice. Stále z něj přetrvával strach jako z agresora a strůjce nedávné války. Změnu postoje Velké Británie zapříčinil až tlak veřejnosti a ostatních zemí.

Rúrskou krizi lze označit za malý, ne dlouho trvající konflikt meziválečné doby, ovšem je nutné chápat její velký dopad. Brzy po první světové válce se objevil spor, za který Francie opět vinila Německo, které si stále nemohlo získat postavení mezi mocnostmi. Díky Gustavu Stresemannovi, který odmítl protivit se Francii v otázce reparací a udělal vstřícný krok odvoláním politiky pasivní rezistence, na Německo začínalo být nahlíženo mírněji s možností budoucí spolupráce. Autorka tedy potvrdila hypotézu o špatných krocích německé vlády, které vedly ke zhoršení situace v zemi. Východiskem práce bylo zhodnotit všechny kroky, které vedly k okupaci Porúří.

Německá strana sporu okupaci Porúří prezentovala jako další ránu ze strany vítězných dohodových států první světové války. V bakalářské práci se ale na základě

charakteristiky politiky pasivní rezistence potvrdilo, že nejen kvůli francouzské neústupnosti, ale také z důvodu neschopnosti německé vlády rozhodně vyjednávat s ostatními mocnostmi a čelit ekonomickým problémům, ona sama svým občanům ztížila životní situaci. Proto mělo německé obyvatelstvo právo na nedůvěru k celé vládě nové republiky a vláda tak sama umožnila veřejnosti vidět podněty k jejímu svržení.

Za cíl bakalářské práce autorka vytyčila nejen potvrzení, že za stále zhoršující se situací v obsazeném Porúří během politiky pasivní rezistence stála sama vláda Německa, ale také objasnění několika pochybení Velké Británie, díky kterým se celá krize *de facto* zbytečně prodlužovala. Autorka poukázala na fakt, že pokud by vláda Velké Británie rozhodně přistoupila k řešení krize na kontinentu a nezahájila neutrální politiku benevolentní pasivity, byla by jedna strana nakonec donucena k ústupkům a krize tak mohla být zažehnána. Celou okupaci Porúří tedy prodlužovala nerozhodnost Velké Británie, na kterou se ale v Evropě stále spoléhalo při řešení konfliktů, aby tradičně zachovala rovnováhu sil. Zároveň ale autorka upozornila na neúspěch Poincarého, kvůli kterému se situace v Porúří ani nepřiklonila na francouzskou stranu. Nepodařilo se mu plně odříznout Porúří od zbytku Německa a krize tak trvala déle, jelikož berlínská vláda dokázala občany v Porúří v jejich boji proti francouzským úřadům podporovat. Politika pasivní rezistence německé vlády se ukázala jako špatné rozhodnutí pro německou ekonomiku. Důsledkem této politiky bylo narušení rúrského průmyslu a úpadek zdejších podniků. Přímým dopadem boje o Porúří na německou ekonomiku se ukázala být ztráta trhů v mezinárodním obchodu. Německo přišlo hlavně o své evropské obchodní partnery. Dlouho trvající nerozhodná situace ve sporu o Porúří měla devastační účinek na německé hospodářství. Oproti tomu Velká Británie mohla být označena za vítěze sporu Německa a Francie, jelikož ta těžila z výpadku německého průmyslu.

7 Seznam pramenů a literatury

7.1 Vydané prameny

LONGERICH, Peter, *Die Erste Republik: Dokumente zur Geschichte des Weimarer Staates*, München 1992.

7.2 Literatura

ALLEMÉS, M. Frederick, SCHUSTER, Ernest J., *The Legality or Illegality of the Ruhr Occupation*. In: *Transactions of the Grotius Society in the Year 1924* 10, 1924, s. 61–87.

ARENDDT, Clayton Hondo, *Great Britain and the Ruhr occupation*, Vencouver 1992.

BERG, Manfred, *Gustav Stresemann: Eine politische Karriere zwischen Reich und Republik*, Göttingen 1992.

ERDMANN, Karl Dietrich, *Gustav Stresemann. Sein Bild in der Geschichte*. In: *Historische Zeitschrift* 227, 1978, 3, s. 599–616.

FULBROOK, Mary, *Dějiny moderního Německa: Od roku 1918 po současnost*, Praha 2010.

HAFFNER, Sebastian, *Německá revoluce 1918–1919*, Brno 1998.

HAFFNER, Sebastian, *Od Bismarcka k Hitlerovi: Pohled zpět*, Olomouc 1995.

JEANNESSON, Stanislas, *Übergriffe der französischen Besatzungsmacht und deutsche Beschwerden*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 207–232.

JERÁBKOVÁ, Zdenka, *Obsazení Porúří v roce 1923 a jeho hospodářský význam pro Německo a Velkou Británii*. In: *Ekonomická revue – Central European Review of Economic Issues* 13, 2010, 1, s. 37–52.

JONES, Larry Eugene, *Stabilisierung von Rechts. Gustav Stresemann und das Streben nach politischer Stabilität 1923–1929*. In: POHL, Karl Heinrich (Hg.), *Politiker und Bürger. Gustav Stresemann und seine Zeit*, Göttingen 2002, s. 162–193.

KEYNES, John Maynard, *Ekonomické důsledky míru*, Brno 2004.

KITTEL, Manfred, *Provinz zwischen Reich und Republik: Politische Mentalitäten in Deutschland und Frankreich 1918–1933/36*, München 2000.

KRUMEICH, Gerd, *Der „Ruhrkampf“ als Krieg: Überlegungen zu einem verdrängten deutsch-französischen Konflikt*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 9–24.

KRÜGER, Peter, *Die Aussenpolitik der Republik von Weimar*, Darmstadt 1993.

- LOTH, Wilfried, *Die Ruhr im europäischen Kontext*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 313–321.
- MANN, Golo, *Dějiny Německa 1919–1945*, Praha 1993.
- MOMSEN, Hans, *Aufstieg und Untergang der Republik von Weimar 1918–1933*, Berlin 2009.
- MONOSMITH, Virginia Marie, *The occupation of the Ruhr 1923–1925*, Los Angeles 1941.
- MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, PEČENKA, Marek, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914–1941*, Praha 1998.
- MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu 1918–1932*, Praha 2006.
- MÖLLER, Horst, *Weimar: Die unvollende Demokratie*, München 1997.
- NIEDHART, Gottfried, *Deutsche Geschichte 1918–1933: Politik in der Weimarer Republik und der Sieg der Rechten*, Stuttgart 1996.
- PYSZKA, Hannes, *Der Ruhrkrieg*, München 1923.
- SCHUTZE, Ernst, *Ruhrbesetzung und Weltwirtschaft: Eine internationale Untersuchung der Einwirkungen der Ruhrbesetzung auf die Weltwirtschaft*, Leipzig 1927.
- SERING, Max, *Deutschland unter dem Dawes Plan: Entstehung, Rechtsgrundlagen, wirtschaftliche Wirkungen der Reparationslasten*, Berlin 1928.
- SHEARER, James Ronald, *Shelter from the Storm: Politics, Production and the Housing Crisis in the Ruhr Coal Fields 1918–1924*. In: *Journal of Contemporary History* 34, 1999, 1, s. 19–47.
- SOUKUP, Jaromír, *Britové v Porýní: Britská okupace Kolínské zóny v letech 1918–1926*, Praha 2011.
- VAN YPERSELE, Laurence, *Belgien und die Ruhrbesetzung: Wagnisse und Erwartungen*. In: KRUMEICH, Gerd, SCHRÖDER, Joachim (Hg.), *Der Schatten des Weltkriegs: Die Ruhrbesetzung 1923*, Essen 2004, s. 99–118.
- WINKLER, Heinrich, August, *Der lange Weg nach Westen: Deutsche Geschichte I. Vom Ende des alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*, München 2014.

7.3 Internetové zdroje

Die Weimarer Republik. In: Deutsches historisches Museum [online], [cit. 2016-11-21].
Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/weimarer-republik.html>.

Hände weg vom Ruhrgebiet. In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2017-04-20].
Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/bestand/objekt/haende-weg-vom-ruhrgebiet-1923.html>.

Charles G. Dawes – Biographical. In: The Official Web Site of the Nobel Prize [online], [cit. 2017-03-12].

Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1925/dawes-bio.html.

Joseph Wirth 1879–1956. In: In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2016-11-26].
Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/biografie-joseph-wirth.html>.

Kampf um die Republik 1919–1923. In: Bundeszentrale für politische Bildung [online], [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/izpb/55958/kampf-um-die-republik-1919-1923.html>.

Raymond Poincaré 1860–1934. In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/biografie-raymond-poincare.html>.

Trauerfeier für den ermordeten Minister Rathenau: In: Lebendiges Museum [online], [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/bestand/objekt/trauerfeier-walther-rathenau.html>.

Vom Kaiserreich zur Republik 1918/19. In: Bundeszentrale für politische Bildung [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/izpb/55949/vom-kaiserreich-zur-republik-1918-19.html>.

8 Resumé

Diese Bachelorsarbeit über die Ruhrkrise konzentriert sich auf die Analyse der Ursachen, die zum Ausbrechen der Krise im Ruhrgebiet führten, und beschreibt ihren Verlauf. Die Autorin griff die Hypothese des strengen Friedens nach dem ersten Weltkrieg auf, der nach Deutschlands Meinung die Wirtschaftskrise verursachte. Der Frieden von der deutschen Seite des Streits verursachte auch das Problem mit der Lieferung des Rohstoffs und darum brach die Ruhrkrise aus.

Die Hauptproblematik der Arbeit ist die Probleme Deutschlands in der Nachkriegszeit genau abzugrenzen, also den Weg zum Aufmarsch der französischen und belgischen Truppen nach Deutschland zu erklären. Dann wurde die Aufmerksamkeit auf die Beschreibung des Aufmarsches und des Verlaufs der Besetzung gelenkt. Die Autorin orientierte sich an der Analyse der Stellungnahme der deutschen Regierung. Sie behandelte das Thema des passiven Widerstandes und wertete diese Entscheidung aus. Die Entscheidung der Berliner Regierung wurde in der Arbeit als der Grund zur Vertiefung der Wirtschaftskrise bezeichnet. Hier führte die Autorin die Argumente – die Inflation, die Totalentwertung und den Zusammenbruch der Währung an. Damals war die Einführung der neuen deutschen Währung – Rentenmark nötig. Die Reichsbank musste dann der internationalen Kontrolle unterliegen.

Der Aufmarsch ins Ruhrgebiet begann am 11. Januar 1923, als die Truppen der französischen und belgischen Armee die Kommission MICUM begleiteten. Diese Kommission sollte dort im Ruhrgebiet die Pflichtlieferungen Deutschlands, vornehmlich die Lieferungen der Kohle, überwachen. Die Autorin erwähnte in der Arbeit auch die Stellungnahme Großbritanniens in der Krise – nachsichtige Passivität und die Stellungnahme von Vereinigten Staaten von Amerika.

9 Seznam příloh

Příloha č. 1: Philipp Scheidemann provolává 9. listopadu 1918 z okna budovy říšského sněmu republiku.....	66
Příloha č. 2: Propagandistický plakát proti okupaci Porúří z roku 1923.....	67

Příloha č. 1: Philipp Scheidemann provolává 9. listopadu 1918 z okna budovy říšského sněmu republiku

Převzato z: *Vom Kaiserreich zur Republik 1918/19*. In: Bundeszentrale für politische Bildung [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/izpb/55949/vom-kaiserreich-zur-republik-1918-19.html>.

Příloha č. 2: Německý propagandistický plakát proti okupaci Porúří z roku 1923

Přejato z: *Hände weg vom Ruhrgebiet*. In: Lebendiges Museum Online [online], [cit. 2017-04-20].
Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/bestand/objekt/haende-weg-vom-ruhrgebiet-1923.html>.